

INTERJÚ

Az egyetemi oktatók szakmájuktól független társadalmi politikai szerveződését, nyilvános aktivitását szerettük volna körbejárni interjú-blokkunkkal. Logikailag négyfajta ilyen társadalmi aktivitást különböztethetünk meg – leszámítva természetesen az egyéni megnyilatkozás lehetőségét: az „értékválasztót”, a „szakértőt”, a „pártelkötelezettet” és a „munkavállalót”. Az első típus az, amikor az egyetemi oktatók valamilyen értékválasztás alapján nyilatkoznak meg. Erre példaként a Professzorok Batthyány Körét hozzuk. A második típus az, amikor vezető oktatók a tudományos szakértelmükre építve szakértői szerepkört kívánnak betölteni. Ennek példáját a Professzorok az Európai Magyarországiért Egyesületben találtuk meg. A harmadik típus, hogyha a felsőoktatók politikai párt részeként fejtik ki tevékenységüket, erre példa az MSZP Felsőoktatási Tagozata. S végül a negyedik típus, hogyha szakszervezetet hoznak létre, erre példa a Felsőoktatási Dolgozók Szakszervezete. A négy interjút e szervezetek vezetőivel készítettük, akik maguk is mindannyian vezető oktatók.

Náray-Szabó Gábor, a Professzorok Batthyány Körének elnöke

Educatio: Szeretném, ha röviden bemutatkozna, és elmondaná, hogy mikor és milyen módon jött létre a Professzorok Batthyány Köre.

Náray-Szabó Gábor: Vegyész egyetemi tanár vagyok, szerkezeti biológiával és gyógyszerkutatással foglalkoztam hosszú ideig, de most fokozatosan áttérek a humán tudományok területére miután a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának főigazgatója lettem másfél évvel ezelőtt. Csak egy mondat erejéig megjegyezném, hogy az információs szolgáltatás rendkívül gyorsan változó és igen nagy kihívásokat magában rejtő terület, ami engem rendkívül izgat.

A Professzorok Batthyány Köre 1995-ben alakult, én nem voltam az alapítók között. Néhány egyetemi tanár összejött annak érdekében, hogy időnként megfogalmazzák az általuk közösen vallott értékek alapján a magyar társadalom helyzetével kapcsolatos nézeteiket. Ez a társaság, akikhez én úgy 98/99 táján csatlakoztam, kezdetben laza baráti kör volt, mígnem 2002-ben egyik barátunk javaslatára egyesületté alakultunk, s így jobban, szervezeten és intenzívebben kezdtünk el dolgozni. A lényeg az, hogy mi, a Kör tagjai konzervatív értékek alapján állunk, közel áll hozzánk a keresztény-szociális eszme is, tehát gondolunk a leszakadókra. Bizonyos tekintetben liberálisnak is tekintem magamat,

és több tagtársamat is, ami azt jelenti, hogy nem akarunk mindenbe beleszólni, úgy gondoljuk, hogy az emberek egyéni szabadsága ugyancsak fontos érték. Talán úgy fogalmazhatnánk meg a legegyszerűbben, hogy szeretnénk, ha társadalmi felelősségvállalás, tudás és türelem jellemezné a tevékenységünket. S mivel mostanában a belpolitikai élet meglehetősen mozgalmassá vált, eléggé aktívak is vagyunk.

E: Mi volt a személyes motivációja arra, hogy belépjen az egyesületbe?

N-Sz. G.: Leginkább ezeknek az értékeknek a megnyilvánulása, valamint az az igény a részemről, hogy valamilyen formában a közéletben is részt vegyek. Úgy érzem, hogy sok baj van ma az országban, a magyar társadalommal különösen, s nem az a fajta ember vagyok, aki elbújik, közben bánatosan, a köldökét nézve panaszkodik, hanem próbálok tenni valamit és hatni. Az egyetemi tanár végül is kutató, tanít és próbál hatni is egy kicsit.

E: A PBK honlapjára kattintva már a bemutatkozó oldalon informálódhatunk a Kör alapvető céljáról. Idézem: „A Kör célja az, hogy a polgári értékrendet magukénak valló, ezen értékrend érvényesítéséért tenni akaró egyetemi tanárok közös munkájának keretét biztosítsa,…” Már a mondat retorikája is utal arra, amit az előbb Ön is kihangsúlyozott, hogy a Professzorok Batthyány Köre egy konzervatív értékrendű, a politikai térben a jobb oldalon elhelyezkedő civil szervezet. Hogyan egyeztethető ez össze az egyesület „függetlenségével”?

N-Sz. G.: Úgy, hogy nem fogadunk el pénzt. Éppen most volt egy ilyen eset: megkérdezték a Népszabadságtól, hogy állami pénzekben részesülünk-e vagy sem, amire az volt a válasz, hogy nem, kizárólag a tagdíjakból fedezzük a kiadásainkat.

E: Mit ért a PBK „polgári értékrend” alatt, hiszen ezt a kifejezést gyakran meglehetősen tág értelemben használják?

N-Sz. G.: Mi a konzervativizmust olyan tekintetben valljuk, hogy vannak bizonyos alapértékek, amelyekhez ragaszkodunk: pl. a közösséget mi az egyén elé helyezzük. Ez szemléleti különbség a liberálisokkal szemben. Vannak különböző racionális érveim is a szemléletmódunk alátámasztására, de végső soron ez hitvallás kérdése. Ugyanakkor mindez nem jelenti azt, hogy az egyéni kezdeményezéseket ne támogatónk maximálisan. Csak úgy megy előre a világ, ha mindig vannak fénylő csillagok, akik mindenféle közvélekedés ellenében tesznek valamit.

A változtatásokat óvatosan kezeljük. Ehhez hozzájárul nyilván az életkorunk is, mivel mi az idősebb generációhoz tartozunk, s mint általában az öregek, mi is megfontoltabbak vagyunk. Azonban most olyan a helyzet, annyira fergetegesen felgyorsult a változás, olyan villámgyorsan avulnak el a dolgok, hogy ez már – véleményünk szerint – nagyon súlyos fenyegetést jelent. Különösen Magyarországon, ahol egy speciális kultúra virágzott, ami megvan még ma is. A nyelvünk más családba tartozik, mint a legtöbb európai nyelv. Ennek megfelelően speciális szint jelentünk az európai kultúrában, amelynek igenis részei vagyunk, már ezer éve, s ezt a speciális szintet meg is akarjuk tartani. A Batthyány Kör tagjai, akik talán sok mindenben eltérően gondolkodnak, abban biztosan egyetértenek, hogy a nemzeti létet meghatározónak tartják, és büszkéek a magyar nemzeti hagyományokra, a magyar kultúrára, annak felső szintű és népi részére egyaránt.

E: Miért éppen az első liberális miniszterelnök, gróf Batthyány Lajos lett a névadó?

N-Sz. G.: Ez a kérdés mostanában gyakrabban felmerül, mert Batthyány év van, őrá emlékezünk a legkülönbözőbb formában. A névválasztásnak több oka van. Egyrészt a habitusa olyan volt, hogy kompromisszumokkal igyekezett megtalálni a megoldásokat: a

szabadságharcosokhoz és a Habsburg-házhoz is igyekezett hű maradni. A kormányán belül voltak ugyan feszültségek, nézeteltérések, de ezek között mindig a kompromisszumot kereste, és sokszor sikerült is megtalálnia. Mikor azonban az élére álltak a dolgok, és ki kellett állnia a meggyőződése mellett, vállalta a halált. Mellékesen megjegyezném, hogy az is példaértékű a számunkra, hogy Batthyány kormányának szinte minden tagja történelmi személyiség lett Kossuthtól Széchenyin át Eötvösig.

E: A Professzorok Batthyány Köréhez bármilyen magyarországi vagy külföldi magyar egyetemi tanár csatlakozhat, három egyesületi tag ajánlásával. Ebből logikusan következik, hogy a szervezet a magyar származású, illetve magukat magyarnak valló külföldi professzorokkal valamifajta értékközösséget vállal, anélkül, hogy nemzetközi vagy akár uniós szervezetté szeretne válni, ugyanakkor kizárja soraiából nemcsak a külföldi nem magyar professzorokat, de azokat a magyar egyetemi oktatókat is, akik még nem érték el a professzori rangot. Milyen célból volt fontos ez a kétirányú megszorítás?

N-Sz. G.: Nem jó szó az, hogy „kizárja”, inkább azt mondanám, hogy mi egy olyan egyesületet hoztunk létre, amely professzorokból áll. A külföldiekkel kapcsolatban: ha valaki nem magyar anyanyelvű, nem magyar kötődésű, akkor nem is jelentkezik. Nem volt arra példa, hogy pl. egy angol professzor akart volna csatlakozni hozzánk, de ennek a Kör nemzeti irányultsága miatt nem is nagyon lenne értelme. A nem magyar anyanyelvűekkel másik síkon tudnánk együttműködni. Ha kibővítenénk a Kör létszámát, akkor nem biztos, hogy ennyire koncentráltan tudnánk megnyilatkozni, mert akkor már nem arról lenne szó, hogy a professzorok állnak ki valamiért, hanem csupán egy egyesület, amelyben van sok professzor. Ennek nem lenne akkora súlya. Ha megnézzük a közvéleménykutatásokban, hogy mely foglalkozási ágak élvezik a legnagyobb megbecsültséget, akkor az orvosok mellett az egyetemi tanárok vannak elől.

E: Tehát elsősorban a személyi tekintélyükön keresztül szeretnének hatást gyakorolni.

N-Sz. G.: Pontosan.

E: A külföldön élő magyar professzorok száma a Kör tagjai között meglepően alacsony. A 212 tagból összesen öt személyt sikerült felfedeznem, akik külföldön élő magyar professzorok. Közülük egy Temesváron, három Nyugat-Európa egy-egy nagyvárosában (Berlinben, Bergenben és Stockholmban) és egy oktató az Egyesült Államokban (Los Angelesben) dolgozik. Ez az adat azért volt számomra meglepő, mivel arra számítottam, hogy a szomszédos országok azon régióiból, ahol viszonylag jelentős magyar kisebbség él, sokkal több csatlakozó lesz.

N-Sz. G.: Ez érdekes. Megmondom őszintén, hogy erre nem nagyon figyeltem fel. Az az igazság, hogy nem folytunk toborzó kampányokat. Ha valaki jelentkezik, felfigyel a tevékenységünkre, érdekesnek tartja, örömmel vesszük a jelentkezését. De úgy látszik, hogy a külföldi magyar professzoroknak vannak más szervezeteik, a Magyar Professzorok Világtanácsa például, amellyel egyébként sok mindenben hasonló a tevékenységünk, s a határon túli egyetemi tanárok pl. ebben aktívak. De ha felvételre jelentkeznek, ezt örömmel vesszük.

E: A tagfelvételnél a három belső ajánlás egy szükséges, de nem elégséges feltétele, mert a jelölést követően az elnökségnek ki kell kérnie a teljes tagság véleményét, és annak figyelembevételével kell a döntést meghoznia. Volt már arra precedens, hogy valakit a tagság véleménye alapján nem vettek fel?

N-Sz. G.: Volt. Nagyon kevés, de volt.

E: És lehet azt tudni, hogy hány százalékos ellenvoks kellett hozzá? Vagy milyen módon született meg a döntés?

N-Sz. G.: Nem a vokok számán múltott. Egyetlen egy személy vagy talán két ember szólt, hogy nem stimmel valami, aztán megbeszéltük az ajánlókkal, és visszavonta az illető a jelentkezését.

E: Tehát nem a szavazatarányról van szó, hanem vannak bizonyos kritériumok, amelyeknek meg kell felelni ahhoz, hogy valaki taggá váljon.

N-Sz. G.: Igen.

E: És arra volt példa, hogy valakit kizártak a Körből vagy kivált?

N-Sz. G.: Nem, szerencsére nem. Volt olyan, hogy valaki kilépett. Olyan is van, hogy valaki „dezaktiválódik”, nem fizeti a tagdíjat, s akkor egy idő múlva azt mondja, hogy mégsem marad az egyesületben. Amikor átalakultunk baráti társaságból egyesületté, akkor is voltak olyanok, akik nem léptek át, s voltak többen, akik igen.

E: A Kör tagjai között feltűnően sok a természettudós illetve az orvos (a tagság 86%-a). Ön szerint ez mivel függ össze? Kevesebb a társadalomtudós a jobb oldalon, vagy kevésbé összeegyeztethető a társadalomkutatók körében, hogy professzori köntösben adjanak hangot politikai vagy ideológiai nézeteiknek?

N-Sz. G.: Érintette a problémát. Kettős oka van ennek. Egyrészt a jobboldali érzelem nem két nap alatt alakul ki. Valószínűleg a tagtársaink már ifjabb korukban is kötődtek a jobboldali vagy konzervatív gondolkodáshoz, az ilyenek pedig a Kádár-rendszerben a társadalomtudományban nem igen tudtak boldogulni. Máig nagyon nehéz áttörni, és megfelelő elismertséget szerezni ilyen felfogással. Hogy csak egy példát mondjak, vannak olyan nemzetközi folyóiratok, amelyek kinyilvánítják, hogy nekik milyen az irányultságuk, s ha valaki más irányultságú cikket küld be, akkor azt mondják, hogy ők nem ezzel foglalkoznak, tessék máshol próbálkozni. Tehát kettéválik nemzetközi szinten is nagyon sok szempontból a jobb- és a baloldal. Nehéz volt ezen áttörni. Egy-két történész, aki a középkorral foglalkozott, vagy nyelvészek, akik elvontabb témákról írtak, sikerrel jártak, de egy jobboldali gondolkodású politológus vagy közgazdász nagyon nehezen boldogult. Tehát: valóban kevesebb a konzervatív professzor a társadalomtudósok és a bölcsészek között. A másik dolog: még ma is úgy van, hogy a társadalomtudományban a pályázatoknál ez bizony számíthat, sokkal inkább, mint a természettudósoknál. Bár néha még én is kapok szemrehányásokat, de azt még soha nem tapasztaltam, hogy azért utasították volna el egy pályázatomat, mert a Batthyány Kör elnöke vagyok. A természettudományos folyóiratok, a nemzetközi tudományos közösség ilyen distinkciót nem tesz.

Mindebből azonban az is következik, hogy konzervatív oldalon a természettudósok kénytelenek nyilatkozni és véleményt formálni olyan kérdésekről is, amelyek elvileg a társadalomtudósok és a bölcsészek szakterületéhez tartoznának. Kapunk is érte támadást! Ha butaságot mondunk, azért vállaljuk a felelősséget, és bocsánatot kérünk, de általában utánanézzünk a dolgoknak, és nem szoktunk túl gyakran hibázni. Nyilatkozataink ugyanis nem szűken vett szakmai kérdésekről, hanem az egész társadalmat érintő problémákról szólnak, és ezekről mindenkinek lehet véleménye. Bárkinek szíve joga ezzel egyet nem érteni, szakszerűtlenséget azonban csak akkor vethetnek a szemünkre, ha ténybeli hibát vétünk.

E: Ha már a megnyilatkozásoknál tartunk. Hogyan születik meg egy-egy nyilatkozat? Mi a mechanizmusa a közös álláspontok kialakításának?

N-Sz. G.: Általában úgy szokott lenni, hogy először is kialakul egy helyzet, s az adott helyzetben a tagság egyik vagy másik tagja úgy érzi, hogy valamit tenni kellene. Akkor ír vagy az elnöknek vagy az elnökségből valakinek, hogy lépünk ki a nyilvánosság elé. Erre mi eldöntjük, hogy ki kell-e lépni, vagy nem kell kilépni. Nagyon gyakran nem szeretünk megnyilatkozni, mert az csökkenti a megnyilatkozások értékét, de ha úgy gondoljuk, hogy kell valamit tenni, akkor többféle lehetőség is van. Az egyik az, hogy megfogalmazunk egy nyilatkozatot. Évekkel ezelőtt ez volt a fő megnyilatkozási forma, de rájöttünk, hogy ezt a sajtó nem szereti, ezért erről fokozatosan letettünk. Most inkább konferenciákat szervezünk, éppen most volt egy az egészségüggyel kapcsolatban. Aztán van, aki újságcikket ír, van, aki tanulmányt ír, vagy a városában megszervez egy kisebb-nagyobb ankétot egy bizonyos témában, s aztán ajánlásokat készít. Meg kell mondanom őszintén, hogy a sajtó számít igazán: ami átmege a sajtón, az van, ami nem megy át a sajtón, az nincs.

E: Mielőtt egy konferenciát megszerveznének, vagy nyilatkozatot tennének, gondolom, van előtte még egy belső vita vagy egy egyeztetés arról, hogy egy adott kérdésben mi legyen az egyesület álláspontja.

N-Sz. G.: Kétségtelen, hogy ezeket a kérdéseket alaposan meg kell vitatni, de nagyon ritkán nyilatkozik meg a Professzorok Batthyány Köre mint egyesület. Gyakrabban nyilatkozik meg az elnökség, mert az elnökség tagjai között ezt könnyebb egyeztetni, és többször nyilatkozom meg én, mint elnök. S ha nem úgy nyilatkozom meg, ahogy kellett volna, akkor kapok a fejemre, s legközelebb jobban vigyázok.

E: Melyek voltak azok a nemzetközi közéleti kérdések, amelyekről a Kör kifejtette a véleményét?

N-Sz. G.: Hát, nemzetközi nem túl sok volt... Volt, ugyebár, bár az sem nemzetközi, a népszavazás, az állampolgársággal kapcsolatban, amikor nagyon erőteljesen felléptünk, nagyon keményen dolgoztunk a sikerért,... sajnos hiába... Erről lehetne hosszasan beszélni, mert ez nagyon nagy baj... De, kifejezetten nemzetközi vonatkozásban, nem igen nyilvánultunk meg.

E: Talán a Babes-Bolyai Egyetem ügyben...

N-Sz. G.: Hát igen, de az is magyar ügy volt. A határon túli magyar kérdéseket én nem tekintem nemzetközinek. Ide tartozik a Bolyai Egyetem, a népszavazás, s talán még volt egy, régebben, amikor Szabadkán akarták a színházat lebontani, s az ellen tiltakoztunk... De arról, hogy mondjuk, az iraki háborúban mi legyen, nem szoktunk nyilatkozni.

E: Általában milyen módon hozzák nyilvánosságra a Kör véleményét? Vannak fórumok, ahol rendszeresen megjelennek?

N-Sz. G.: Nincsenek. A dolog ad hoc, ha van egy konkrét ügy, amiben nyilatkozni szeretnénk, akkor próbálunk sajtót szerezni, s aztán vagy sikerül, vagy nem. Ha élesebben fogalmazunk, vagy tévedünk, akkor nagyobb a sajtó, és mondanak ránk mindenfélét.

E: Volt olyan kérdés, amelyben nem sikerült közös nevezőre jutni az elnökségen belül, s ezért inkább nem nyilatkoztak?

N-Sz. G.: Igen. Vannak olyan dolgok, amibe ha belemegy az ember, eleve vereségre van ítélve. Vannak gumicsontok, amelyeket elővesznek időnként a sajtóban, azokban a kérdésekben nem akarunk megnyilatkozni. Ilyenkor nem is mindig egyeznek a vélemények...

Meg kell mondanom őszintén, hogy például a felsőoktatás területét én ide sorolom, bár volt, hogy megnyilatkoztunk... Nem is lehetünk objektívek ezzel kapcsolatban, mert a saját egzisztenciánkról van szó, s ezért nem is feltétlenül hiteles, amit mondunk. Voltak felsőoktatással vagy kutatással kapcsolatos ankétjaink, amelyek nem is kaptak túlságosan nagy visszhangot, s nekem személy szerint nem is nagyon tetszettek, mert nem feleltek meg az én ízlésemnek. Mi nem szakszervezet vagyunk, akik kiállunk azért, hogy pl. Pécssett az egyetemi tanárokat ne nyugdíjazzák. Ha a barátaimról van szó, akkor persze azt mondom, hogy őket ne nyugdíjazzák, de ha az elveket nézem, akkor azt mondom, hogy ha nem is az egész világon, de Európában az egyetemi tanárok 65 éves korukban nyugdíjba mennek...

E: Van kapcsolatuk a liberális vagy szocialista elitcsoportok bármelyikével? Szerveztek valaha olyan vitafórumot, ahol az ellentétes oldal képviselői is jelen voltak?

N-Sz. G.: Igen, mégpedig a népszavazás után. A mi kezdeményezésünkre felvettük a kapcsolatot az MSZP Társadalompolitikai Tagozatával, mégpedig azért – s ez tőlem indult ki –, mert akkor, amikor ez kockázatos volt, ők kiálltak az „Igen” mellett. S mi úgy gondoltuk, hogy ezekkel az emberekkel nekünk meg kell ismerkednünk. Aztán megismerkedtünk, s egy nagyon sikeres ankétot tartottunk a népesedésről. Kiderült ott a konferencián, hogy nem volt olyan kérdés, amiben ne értettünk volna egyet teljes mértékben. A népesedési katasztrófa, ami a nyugdíjrendszer összeomlásával fog járni, a fiatal embereket, mint Önt is, kőkeményen érinti. Ha minden úgy marad, mint most, akkor összeomlik a nyugdíjrendszer és harminc év múlva nem lesz nyugdíj. Sok más kérdés is felmerült a konferencián... Szóval, az MSZP Társadalompolitikai Tagozatával azóta is tartjuk a kapcsolatot tiszteletben tartva egymás különbözőségét.

A Professzorok az Európai Magyarországért mozgalommal is kísérleteztünk, de nem sikerült közös rendezvényt összehozni. Mi szívesen kapcsolatba kerülnénk, szívesen megvitátnánk a dolgokat, de nem úgy, hogy egyetlen egy vélemény van, s azt kell mindenkinek aláírnia. Mi vitára gondoltunk... A liberálisokkal inkább egyenként a sajtón keresztül van kapcsolatunk. Éppen most volt egy derék vitám a Népszabadságban... Nem úgy kell tehát elképzelni, hogy a Professzorok Batthyány Köre egy hadtest, ami a tábornok intésére beindul, hanem a különböző tagjai különböző területeken lépnek föl, ott vitatkoznak, mindenki a saját véleményét mondja, s van úgy, hogy egymással is vitatkozunk, akár a sajtóban is.

E: Részt vesz a PBK a Fidesz-KDNP, vagy bármely másik párt oktatáspolitikai vagy tudománypolitikai programjának a kidolgozásában?

N-Sz. G.: Nem. Csináltunk egy Szent István-tervet, ami két éve volt. Azt akkoriban Orbán Viktor méltatta, és elég nagy nyilvánosságot kapott. Nem arra gondoltunk, hogy ebből egy pártprogram lesz, hanem arra gondoltunk, hogy akár több pártnak is muniációt szolgáltathat a programja kidolgozásához. Azzal teljes mértékben tisztában voltunk, és vagyunk ma is, hogy a Szent István-terv arra nem alkalmas, hogy pártprogrammá váljon. Vannak benne utópisztikus elképzelések, pl. az öko-szociális piacgazdaság, amiről mi hiszünk, hogy fog működni, de egy párt nem mondhatja, hogy ettől kezdve betiltom az autót, és a környezetre koncentrálok, mert nem kap szavazatokat... De előbb-utóbb lehet, hogy ez mégis be fog következni, függetlenül attól, hogy a pártok mit mondanak.

E: Hogyan jellemezné a Kör kapcsolatát a Felsőoktatási Dolgozók Szakszervezetével, ill. a HÖÖK-kal? Voltak konkrét ügyek, amelyekben együttműködtek?

N-Sz. G.: Nem, nem volt... De, például Kiss Pap Lászlóval én személyesen jóban vagyok, már 15 éve ismerjük egymást, más körben ismerkedtünk meg. Ha bármi felmerül, előfordulhat, hogy közösen lépünk föl, bár eddig ilyen nem volt, mégis tudunk egymás működéséről. A HÖÖK-kal nincs kapcsolatunk, néhány fiatalemberrel előfordult, hogy volt valamilyen közös ügyünk, de formális kapcsolat nem jött létre.

E: A Kör egyesületi alapszabályában olvastam, hogy „az Egyesület élni kíván a civil szervezeteket megillető jogokkal (képviselő kuratóriumokban, egyeztető grémiumokban, stb.)”. Jelenleg milyen szervezetekben, grémiumokban vannak jelen?

N-Sz. G.: Majdnem sehol! Egyetlen egy tagunk van a civil szervezetek állami támogatásáról döntő bizottságban, de nekünk pénzt nem oszt, mert mi nem fogadunk el pénzt, viszont részt vesz a döntésekben arról, hogy mely szervezetek kapjanak pénzt, s megpróbál objektíven ítélni. Jelentkeztünk még rádió- és tv-kuratóriumokba, de nem húzták ki a nevünket a sorsolásnál...

E: A felsőoktatásban jelenleg mélyreható változások mennek végbe. Önök is kifejtették álláspontjukat az új felsőoktatási törvénnyel kapcsolatban, sőt, 2007 áprilisában alkotmánybíróági beadványt is készítettek. Kérem, foglalja össze olvasóink számára, hogy miért tartják az új felsőoktatási törvényt alkotmányos szempontból aggályosnak!

N-Sz. G.: Szeretném kihangsúlyozni, hogy csak a saját nevemben nyilatkozom. Korábban már mondtam, hogy vannak eltérések a tagok között, én közöttem és a többiek között is. Egy dologban közös a véleményünk: mindenki támogatta azt az alkotmánybíróági beadványt, amelyet Zlinszky János készített, s melynek az a lényege, hogy a tudományos kutatás szabadságát sérti, ha gazdasági törvényeknek vetik alá a felsőoktatást. Nem szabad korlátozni a tudományos kutatásokat gazdasági megfontolásból, kizárólag a minőséget szabad figyelembe venni. S ha ennek a kritériumnak megfelel, onnantól kezdve mindenki azt kutat, amit akar. Ezzel kapcsolatban találtunk a felsőoktatási törvényben olyan kitételeket, amelyek ezt az alkotmányos alapjogot sértenék. Az Alkotmánybíróóság most vette tárgysorozatba, szóval néhány hónapon belül talán lesz döntés.

E: Mondta, hogy nincs mindenben konszenzus a felsőoktatást illetően a Körön belül, de Önnek nyilván személyesen is nagyon sok tapasztalata van a felsőoktatásban zajló reformokról. Megosztaná ezt velünk?

N-Sz. G.: Tény az, hogy a felsőoktatás változtatásra szorul. De ez most már 15 éve zajlik. Ahhoz képest, ami a Kádár-rendszerben volt, biztos, hogy ma már a felsőoktatásban is sok mindent másképp kell csinálni. Csakhogy ez nagyon nehezen megy. Én türelmetlenebb voltam, s talán még most is az vagyok, gyorsabban szeretnék bizonyos változtatásokat, de be kell látnom, hogy a közeg olyan, amilyen, és befogadó közeg nélkül, tehát a résztvevők, a tanárok, a diákok és a személyzet többi része nélkül, nem lehet reformálni. Ha ráerőltetnek a felsőoktatásra bizonyos dolgokat, amelyek ellentétesek az érintettek felfogásával és érdekeivel, s ezért ellenkezést szülnek, akkor nem fog menni. Akkor csak zűrzavar lesz, mint ahogy most van, de eredmény az nem. A leglényegesebb változás, ami azért szépen lassan érvényesül, hogy az egyetem – s nem a főiskola (!) – a kutatásnak is színtere. Nem oktathat jól az egyetemen, aki nem kutat. Mégpedig azért nem, mert a tudomány rendkívül gyorsan változik. Az informatikában pl. néhány év alatt elavulnak az

ismeretek, de még az én szakterületemen is, ami egy kicsit lassabban változik, tíz év már aggastyán kornak számít egy-egy publikáció esetében. Ennek következtében nem tudja követni a változásokat a tanár, ha maga nem vesz részt bennük alkotó módon, nem olvassa a szakirodalmat, nem jár konferenciákra. Meg kell mondanom, hogy most már magam is kezdek távolodni ezektől a dolgoktól, s a legfrissebb eredményeket a diákjaim valószínűleg jobban tudják, mint én.

A másik dolog, hogy a Bolognai folyamat, a Bolognai Egyezmény, amit aláírt Magyarország is számos más európai országgal együtt, pozitívan értékelendő, úgy gondoljuk, hogy alapvetően jó, de nem szabad voluntarista módon, tehát igen rövid idő alatt kieroszakolni. S ezek közül egy konkrétum, amit most már látok pontosan (öt évvel ezelőtt, amikor a minisztériumban voltam, még erről másképp vélekedtem), hogy nem oldható meg a felsőoktatás területén a háromszakaszos oktatási forma. Az orvosoknál be sem vezették, a bölcsészeknél pedig meglehetősen furcsán néz ki, hogy valaki három évig tanul, aztán Arisztotelésznel abbahagyja, és Senecaról már nem is hall. A vegyészeknél érdekes módon még egészen jól megoldható, mert egy magasabban képzett laboránst tudnak kinevelni, de azért itt is vannak tárgyak, amelyeket az oktatási lánc legelején kell elsajátítani ahhoz, hogy a diák megértse a továbbiakat. Ennek megfelelően azt gondoljuk, hogy az lenne az optimális, ha elválnának az egyetemek és a főiskolák, pontosabban nem lenne kötelező a kettőt összeolvasztani, hanem külön működne egyetem is és főiskola is, s e két felsőoktatási út elválna már az érettségítől kezdve. Ettől függetlenül lehetne támogatni, és pozitív diszkriminációban részesíteni azokat a területeket, ahol a kettőt össze tudják olvasztani. De parancsszóra, mint ahogy most megy, a reform nem működik.

Egyszer már volt egy „rendrakás”, mégpedig többpárti konszenzussal a 90-es évek közepe táján, amit végül is a Fidesz-kormány fejezett be. Ez arra irányult, hogy csökkentsék a felsőoktatási intézmények számát, és ez jó volt. Nem volt több mint vagy 20 egyetem, és ugyanennyi főiskola, most meg az egyesített egyetemi és főiskolai rektori konferencia taglétszáma a korábbinak majdnem a kétszerese, 72 (!) Ez így nem megy! Azt értem, hogy minden vidéki város tudja, hogy nem virágozik fel a település, ha nincs ott valamiféle oktatás, lehetőleg felsőoktatás, tehát nagyon erősen lobbiznak az iskoláért. Ez az egyik érdek, de egy másik érdek az, hogy az intézményből kibocsátott szakemberek felkészültsége megfelelő legyen. Ez érdeke a nemzetgazdaságnak is, és érdeke az egyénnek is. A jelenlegi rendszerben azonban katasztrofális a felkészültség! Van néhány kiváló diák, mindig megvan az a 10–15%, akik maguktól is tanulnak, csak nem kell őket ebben zavarni, de a többi egyszerűen nem üti meg a mértéket.

E: Ennek a racionalizálásnak hajdanán azért az is eredménye lett, hogy nagyon különböző intézményeket integráltak egy mamutintézményé, minek következtében azóta is feszültségekkel terheltek az egyetemek.

N-Sz. G.: Igen, ez mindig így van. Kétségtelen, hogy amikor az egyetemeken a hatalmi pozíciók átrendeződnek, feszültségek vannak. Egy jó példát és egy rossz példát vennék elő abból a rendszerből: Szerintem a Szegedi Egyetem nagyon jól működik. Ott volt elég erő ahhoz, hogy összeolvassák az ottani felsőoktatási intézményeket, az orvosok a vegyészekkel, a fizikusok az informatikusokkal együttműködnek, s az egyetem a szó valódi értelmében egyetemleges intézmény, universitas, ahol a teljes tudományt áttekintve oktatnak és kutatnak. A másik egy kicsit furcsa volt, mert a gödöllői Szent István Egyetemhez tartozott a budapesti Kertészettudományi Kar, ahol nagyok voltak az ellentétek, a távolság

is nagy volt, egyáltalán Gödöllő a telephelyeket tekintve a fél országra kiterjedt..., s most átment ez a kar a közgazdaságtudományi irányultságú Corvinus Egyetemhez, ami képtelenség! Van egy látszólagos egyezség, de ez nem az egyetemmé válás felé mutat. Anno magam is szerettem volna, mint állampolgár, ha a Műegyetem és a Közgazdaságtudományi Egyetem egyesül, s mint hallottam, Andorka rektor úr is ezt szorgalmazta. Ezek térben is közel vannak egymáshoz, ami előnyös, de végül ezt a tervet állítólag a hallgatók akadályozták meg..., mert bizony tanulni kell a Műegyetemen. Az építészeknél az a mondás járja, hogy a gólyákat így fogadják a tanév első napján: „Van egy jó hírem. Már csak egyet kell aludni karácsonyig.” Miért? Mert egész éjszaka rajzolnak, és nincs idejük aludni. De ennek meg is van a jutalma, mert a műegyetemisták előtt – erről lehet olvasni a különböző sajtótermékekben – nagyon jó álláslehetőségek nyílnak meg. A Műegyetem egyébként továbblépett, mivel tudták, hogy közgazdaságtan nélkül a mérnöki munka nem ér sokat, ezért kialakítottak egy saját kart.

E: Már csak egy záró kérdésem lenne. Ön, mint a Professzorok Batthyányi Körének elnöke mit könyvelne el a következő pár évben sikerként?

N-Sz. G.: Én sikerként könyvelném el, s van is erre esély, ha az egyetemek és a főiskolák olyan értelemben különválnának, ahogy azt az előbb mondtam. Az egyetemen a kutatás meghatározó lenne, ahogy a minőség is. Erre vannak jó példák, például a saját egyetemünkön, a saját kémiai intézetemben, ahol van egy értékelési rendszer, mely igen sokféle szempontból értékeli az egyént, és kialakul egy rangsor. Ha valaki a rangsor végén találja magát, akkor elkezdhet bizonyítani. Bizonyos mértékű versenyre szükség van az egyetemi oktatók között is, mert erről szól a kutatás. Ha ezt elfogadnák szélesebb körben, akkor ezt sikernek ítélném meg. Ebben az irányban optimista vagyok, mert vannak bizonyos lépések. Türelem kell hozzá, és tisztesség. Ha valaki csal, akkor torzítja a versenyt. Erre nagyon figyelnie kell az egyetem vezetőségének, és minden szinten, kormányzati szinten is ügyelni kell arra, hogy a versenyt tisztességesen szervezzék. A következő pedig, hogy lássa be a Magyarországon igen befolyásos pénzvilág, hogy a felsőoktatás és a kutatás, mint a felsőoktatás része, és persze az akadémiai kutatás is, stratégiai ágazat. Itt nem szociális kiadásról, netán pazarlásról van szó, hanem befektetésről. Ez nem egy vagy két év alatt hoz hasznot, hanem húsz év alatt, de hosszú távú befektetés nélkül nincs jövő. Ha a rendszerváltás idején hozzáfogtunk volna ehhez kökeményen, akkor már jönnének az eredmények. Így is van már egy néhány: itt van az Ericson fejlesztő központja, most épített a francia tulajdonú EGIS gyógyszervállalat egy új kutatási központot. Magyarország nagyon jól áll a kutatások tekintetében az újonnan csatlakozott országok között. Csak egy adat erre vonatkozólag: egy nagyon éles pályázat van éppen folyamatban több mint 9000 uniós fiatal kutató jelentkezéssel. A pályázatok mindössze öt százaléka mehetett tovább a második fordulóra. Ebből a kb. 400-ból harminc az újonnan csatlakozott országokból jött, s ebből a harmincből tizenhat magyar pályázó volt. Tehát még most is nagyon jó a tudományos potenciálunk, és nem hiszem, hogy máshol, mint az innováció területén komoly esélyünk lenne arra, hogy nemzetközi szinten labdába rúgjunk. De ha állandóan elveszik a pénzt, és elbizonytalanítják a fiatalokat, akkor ez le fog romlani. Sajnos a még mindig versenyképes gyógyszerkutatás területén már látok jeleket, hogy csökken ez a bizonyos potenciál. Tehát azt szeretném látni, ha a felsőoktatás és kutatás, a felsőoktatás és az innováció egysége megerősödne, és konszenzus uralkodna az országban arról, hogy ezzel kapcsolatban maximális támogatásra van szükség.

Koncz István, a Professzorok az Európai Magyarországért Egyesület ügyvezető elnöke

Educatio: Kérem, mutatkozzon be röviden, és mondja el, hogy kik és miért hozták létre a Professzorok az Európai Magyarországért Közhasznú Egyesületet.

Koncz István: Koncz István vagyok, 30 éve tanítok egyetemen és főiskolán, s azóta végzek kutatómunkát is. 1990–94 között az MTA Pszichológiai Intézetének ügyvezető igazgatója voltam. Korábban a kamaszok és a tanárok, ma elsősorban az üzletemberek személyiségét kutatom. Hobbim az irodalmi szerkesztés és a könyvkiadás.

Én vagyok jelenleg a Professzorok az Európai Magyarországért Egyesület ügyvezető elnöke. Az egyesület soros elnöki rendszerben működik, ami azt jelenti, hogy négy elnöke van, akik évente váltják egymást. Demetrovics János akadémikus volt az első alapító elnök. Az ügyvezető elnök „új találmány” az egyesületben, mivel kiderült, hogy éves váltásban nem lehet operatíván szervezni. A PEM 2003-ban alakult, de előzményei is voltak. Ezeket én nem ismerem. A PEM azzal a céllal jött létre, hogy a humán és reál értelmiségieket összefogja. Azokat, akik profik a szakmájukban, és egyetértenek azzal a törekvésünkkel, hogy a magyar értékeket fel kell fedeznünk, és kommunikálnunk kell a nagyvilág felé. Professzorok egyesülete lett, mert az alapítók professzorok és akadémikusok voltak, de ma már olyan profi szakembereket fog egybe a szervezet, akik nagyon szeretnének valamilyen szakmapolitikai munkát végezni, de politizálni nem. Mottónk szerint: „Társadalmi problémaérzékenység, tudásalapú – közös – megoldáskeresés.”

E: Az Egyesület öndefiníciója szerint „az európai és magyar értékek kapcsolatára, közvetítésére, bemutatására kívánja fordítani figyelmét”. Melyek azok a magyar és európai értékek, amelyekről itt szó van?

K. I.: Az egyesület létrehozása mögötti gondolat az volt, hogy nagyon sok olyan értékünk van, amely európai, nemzetközi érték, de igazán még azt sem vagyunk képesek bevallani, hogy ezek a mi nemzeti értékeink. Sok-sok olyan szelete van a történelmünknek, a „lenyomott” személyiségünk múltjának, ami értéket képvisel. Nem arra gondolok csupán, hogy „helytállunk Európáért”, bár ezt is el kellene először ismerni, hogy helytállunk már vagy ezer éve, hanem például arra, hogy nagyon kitartóak vagyunk. Ez is egy nemzeti érték, mert ez hozza ki a lenyomott nemzeteket a sárból. Ez nem nemzetieskedés, hanem tény: nem volt olyan ötven évünk, amikor ne mondta volna valaki, hogy nem érünk semmit – s ez a személyiségünkön látszik is. Tehát az is nagy értékünk, hogy kitartóak vagy hogy megbízhatóak vagyunk. Ezek alapértékek, amelyek újabb értékeket teremtettek: épített és természeti értékeket. A teremtett értékeink egy részét elfogadja a világ a világörökség részeként, de számos értékünk ismeretlen, vagy más tulajdonában van. Az egyik érték-sor tehát az egyénben (s nem a közösségben!) keresendő – ez az egyik szelete a mi érték-rendszerünknek. A másik szelete azok a kikezdhethetetlen európai értékek, amelyek itt teremtődtek meg, mint pl. a tudományos eredmények, vagy a magyar reformáció. A sort persze hosszasan lehetne folytatni, éppen ezért terveztünk meg másfél évvel ezelőtt egy programsorozatot, amely az „Európai nemzeti értékeink” címet viseli. A cél, hogy először is felkutassuk az értékeinket, akárhol is van Magyarországon (ilyen pl. a debreceni reformáció), utána, hogy megmutassuk ezeket a képviselőinknek, akik Budapesten döntenek az ország sorsáról, s végül megmutassuk Brüsszelben az ottani magyarok segítségével, de nem csak Európának, hanem az egész világnak.

E: Egy egyesület névválasztása mindig üzen valamit. Az Önök esetében mintha azt üzenné, hogy Európán kívül nincs Magyarországnak jövője.

K. I.: Nem hiszem... Egy olyan folyamatban jött létre a szervezet, ami a legfontosabb folyamat volt akkoriban: az Európai Unió tagjai lettünk. Már többször elmondtam konferenciákon, hogy mi a honfoglalás óta mindig is európaiak voltunk. Amikor megalakult az egyesület, azt szerettük volna hangsúlyozni, hogy az európai jövőterv megalkotásában az értelmiség részt akar venni, akár az ország irányítóival együtt, akár a kormány mellett, akár a kormánnyal szemben. Azt is szoktuk mondani, hogy a „mindenkori kormány lelkiismerete” is szeretnénk lenni – a mostani kormány nyitott is erre. Néhány hete a sajtóban felvetették, hogy a kormány „kiszolgálói” vagyunk, de itt nem erről van szó, hanem arról, hogy ez a szervezet nem hagyja, hogy a kormány az alkotó értelmiség nélkül tervezze meg a jövőt. Az egyesület könyvsorozata is erről szól. Ezek diagnózisok, amelyekben nem azt írjuk le, hogy mit kell csinálni, hanem azt, hogy mit lehet csinálni – a gyakorlatot kutató tudós szerint. Most már nem is tudja, s nem is akarja kikerülni a kormány az eddig elkészült öt kötet igazságait, és lesz még jó néhány...

E: Említette, hogy az alapítók között csak professzorok és akadémikusok voltak. Mennyire tekinthető exkluzívnak az egyesület?

K. I.: Abban az értelemben exkluzív, hogy azok, akik a tizenöt szakmai politikai műhelyben dolgoznak, és felvállalják az országos szintű koordinálást, többnyire professzorok és akadémikusok. Abból a szempontból is exkluzív, hogy Debrecen és környéke tekinthető a prototípusnak, és ez az a regionális szervezetünk, ahol, ha jól emlékszem, öt akadémikusunk is van. Úgy is exkluzív, hogy az alkotni akaró vezető értelmiség kereszttmetszete.

E: A műhelyvezetőkön vagy regionális vezetőkön kívül is csak professzorok vesznek részt a munkában?

K. I.: Nem. Azok a professzorok, akik egy-egy szakma krémjei, adhatnak az egyesületnek exkluzív jelleget, de azért nagyon sokan vannak, akik együttműködnek a műhelyekkel, és nem professzorok. Ezek közös jellemzője, hogy mindannyian profik a maguk területén, szóval akár el is hagyhatnánk az egyesület nevéből a „professzorok” megjelölést, és használhatnánk helyette a „profit”. A professzorok és akadémikusok nagy tömegét (száz feletti létszámról van szó) azok adják, akik létrehozták az egyesületet, illetve az első körben csatlakoztak.

E: Most hány tagja van az egyesületnek?

K. I.: Most több mint háromszáz tagja van, de ez változik folyamatosan, mert például a rektorválasztások után még nem alakult ki, hogy az új rektorok hogyan viszonyulnak az egyesülethez. Az előző hároméves ciklusban a Rektorok a Magyar Felsőoktatásért Egyesület is csatlakozott. Az első két évben mindenki egyénileg lépett be, de később egyesületek is csatlakoztak hozzánk, mint a már említett rektori egyesület vagy az Országos Tréner Egyesület.

E: Ha már a tagságról beszélünk, hadd kérdezzem meg, hogy miért nem nyilvános a taglista?

K. I.: Én nem tudok róla, hogy nem nyilvános...

E: Mindenesetre nem lehet olyan egyszerűen hozzáférni, mint a Batthyány Kör esetében. Náluk fenn van a lista az egyesület honlapján.

K. I.: Nem tudok róla, hogy nem nyilvános... Amit biztosan nyilvánosságra hoztunk, az a vezető tisztségviselőknél a sora. De a lényeg, hogy soha senki nem tiltotta meg... Lehet, hogy csak a mechanizmusunk nem működik úgy, hogy mindent a honlapra tegyünk... Az is hozzátartozik a dologhoz, hogy eddig a honlapra nem figyeltünk eléggé, mert nem ez volt a központi kérdés, hanem az, hogy építsük fel a szervezetet, legyenek embereink, és akarjunk együtt alkotni valamit. Lehet, hogy ezt nem jól tettük, de nem szeretnénk olyanok lenni, mint sok szervezet – s itt most nem a Batthyány Körre gondolok –, amelyek megmutatják magukat, állandóan reflektorfényben vannak, de közben a tagok nem dolgoznak...

E: Mi a feltétele a csatlakozásnak?

K. I.: A vezető értelmiséghez kell tartozni, és igazolni kell, hogy az illető már alkotott valamit, még akkor is, ha „csak” adjunktus. Vállalni kell, hogy a magyar értékeket felkutassa, és azt kommunikálja. Meg kell határozni, hogy mely konkrét szakmai területről csatlakozik melyik szakmapolitikai műhely mögé. Ami még fontos, hogy a vezetőségnek a felsorolt referenciákat, a jelentkező munkásságát el kell ismernie. Ez a vezetőség nemcsak az elnökökből áll, hanem más profi szakemberek is részt vesznek benne, s a területiség elve is érvényesül. Ugyanakkor az egyéni tagság kiemelt forma nálunk, de nem kell feltétlenül egyéni tagnak lenni, lehet pártoló tag vagy támogató tag is valaki. A szakmapolitikai műhelyeinkben dolgozók többsége egyáltalán nem tagja egyénileg az egyesületnek, de dolgozik.

E: Az egyesületbe nem csak magyarok, hanem külföldiek is beléphetnek. Bárki csatlakozhat?

K. I.: A világ bármely országából csatlakozhatnak, de ez egy eléggé beszűkített lehetőség már. Nagyon beelendültünk az elején, azt mondtuk: a külföldön élő híres magyarok, a bennünket ismerő és elismerő külföldi professzorok is csatlakozzanak. Az elsők között ilyen volt a holland Mönks professzor, aki az Európai Tehetség Társaság elnöke, az egyik legismertebb tehetségkutató a világon. De szoros kapcsolatunk volt Hershko Nobel-díjas tudóssal is. Tehát elindult egy folyamat, de aztán megállt, mert rájöttünk, hogy tulajdonképpen nekünk kellene megkeresni azokat, akiket be szeretnénk vonni a munkánkba, s ez a keresés most elsősorban a szomszédos magyar származású egyetemi tanárok körében folyik. A szervezetépítés ezzel egy minőségileg új szakaszba lépett.

E: Volt olyan, hogy valakit a jelentkezők közül visszautasítottak?

K. I.: Visszautasítani még nem utasítottunk vissza senkit, de olyan volt, hogy azt mondtuk, hogy valaki legyen inkább pártoló tag. A tagságnak ugyanis van még egy nagyon fontos feltétele, mégpedig az, hogy keményen kell dolgozni! Azok még pártoló tagok lesznek, akik nagyon fiatalok. Megjegyzem: nagyon sok fiatal van a csapatban, külön PhD szekciónk is van már két éve, és vannak egyetemi és főiskolai hallgatóink, akiket egyénileg nem léptetünk be.

Vannak persze etikai kitételeink is, ami inkább az egyén habitusára vonatkozik, vagy a világlátására, olyan szempontból, hogy pl. nihilista nem lehet. Ilyen etikai jellegű probléma azonban a jelentkezőkkel még nem volt.

E: Volt arra precedens, hogy valakit kizártak az egyesületből?

K. I.: Nem.

E: Mennyire vannak egyensúlyban a PEM tagságában a különböző tudományterületek képviselői?

K. I.: Ez egy érdekes dolog. Az alapítók nagyobb részt orvosok és természettudósok voltak néhány kivétellel. Az orvosok körében volt talán a legnagyobb igény arra, hogy legyen egy szervezet, ahol a nemzet sorsát meghatározó nagy kérdéseket meg lehet vitatni. A jelenlegi szervezetünk erre teljesen alkalmas. Ebből a szempontból tipikusnak mondható az egészségügyről szóló konferenciánk, ahol Tulassay Tivadartól, a Semmelweis Egyetem rektorától kezdve Solymosi Tamásig, a legkülönbélebb világszemléletű tudósok jöttek össze. A zárás utáni beszélgetésen talán éppen a Semmelweis Egyetem rektorának a szájából hangzott el, hogy ilyen rendezvények kellenek, ahol a különböző elképzeléseket nemcsak ütköztetjük, hanem megszülethet egy olyan dokumentum is, amit a kormány asztalára lehet tenni azzal, hogy ez a vezető professzorok véleménye. Tehát hihetetlen igény van az emberekért felelős tudósok körében, hogy valaki megszervezze nekik azt a fórumot, ahol hasznosítható a véleményük, s itt a PEM animátori, egyeztető, sőt időnként kibékítő szerepe is nagyon jelentős lehet.

E: Nem kétséges, hogy közvetítő funkciókat is betölthet egy ilyen szervezet, de ha visszatérünk a kezdetekhez, akkor talán mégis lehet abban valami, hogy a PEM megalakulása egyfajta reakcióként is értelmezhető arra, hogy egy évvel korábban az ugyancsak természettudósok és orvosok által alapított Batthyány Kör egyesületté vált?

K. I.: Nézze, én ezt nem tudom..., de személy szerint azt gondolom, hogy nem. Amikor már tisztává vált szervezetileg az egyesület, soha sehol nem írták le és nem hangzott így el. Biztos, hogy korábban, rejtett vitákban egymásnak feszülhettek így is az indulatok, s lehetett mögötte politikai hovatarozás kérdése is, de mind az öt nagy konferenciánk azt mutatja, hogy mi nem vagyunk a „másik oldal”, és nem tartom a Batthyány Kört sem a „másik oldal”-nak. Valójában nem ez érdekli a tudósokat: teljesen mindegy, hogy valaki más filozófiát követ, az a lényeg, hogy a véleményük elhangozhasson és hasznosuljon. Erre nagyon készülnek mindkét egyesületben, s mindig kulturáltan ütköznek, ami nem jellemző azért minden egyesületre, de erre a kettőre – úgy gondolom – igen. Minden szűk körű vagy nagyobb nyilvánosság előtt folyó vitánkon, különösen a vidéken megszervezett konferenciákon, különböző pártállású vagy világnézetű személyek kerültek össze, de nem ez érdekelte őket. Például a következő konferenciánkon Kósa Lajos, a debreceni polgármester és Bölskey Gusztáv püspök úr is előad.

E: Náray-Szabó professzor azt mondta, amikor faggattam az értelmiségi szervezetekkel való kapcsolatukról, hogy ők a PEM-mel próbálkoztak, de nem tudtak közös rendezvényt összehozni. Az Önök részéről volt közeledés?

K. I.: Azt gondolom, hogy Náray-Szabó professzornak jogos ez az érzése, mert szervezetileg nem működünk együtt, de hadd tegyem hozzá, hogy vagy másfél éve van ilyen tervünk, s tudom, hogy ők is keresik velünk a kapcsolatot. Tehát szervezetileg még nem fogtuk meg egymás kezét, de szerintem e felé haladunk. Már csak azért is, mert mind a két egyesület tagjai egymással nagyon jó szakmai kapcsolatban vannak, rendszeresen találkoznak a szűkebb rendezvényeiken, s a mi nagy rendezvényeinken is mindig van a Batthyány Körből valaki. A parlamentben például a „Tudásalapú kormányzás” című konferenciánkon vagy tízen voltak jelen onnan. De mi ilyenkor nem egyesületből, hanem egyénileg, a szakmából hívunk embereket. Szóval, jogos lehet az igénye Náray-Szabó professzor úrnak, hogy le-

gyen szervezeti szintű a kapcsolat, de ehhez az elnökségek közötti egyeztetésre van szükség. Én személy szerint nagyon örülnék ennek, mert a fő stratégiai kérdésekben nincs nagy eltérés közöttünk: mindannyian azért akarunk tenni, hogy Magyarország európai polgárokat nevelő ország legyen.

E: Többször is kihangsúlyozta, hogy politikai pártoktól független az egyesületük. Ez azt jelenti, hogy közvetlenül nem is vesznek részt a parlamenti pártok szakmapolitikai programjainak a kidolgozásában?

K. I.: Igen! Mindenki magánemberként tagja az egyesületnek. Minden egyesületben meg lehet nézni, hogy ki melyik párthoz tartozik, és akkor lehetne címkézni, hogy az egyik „jobboldali”, a másik meg „baloldali”. Egy biztos: az egyesület elnökségében senki sem folytat direkt politizálást, mert ez nem politikai szervezet. Szerintem nem helyes azt gondolni, hogy egy társadalmi munkában dolgozó tudós, csak azért, mert SZDSZ-es, vagy fideszes, vagy MSZP-s mindig politizál, mert ez egyszerűen nem így van. Semmi értelme címkézni, hogy Daróczy Zoltán „MSZP-s” vagy Pálinkás József „fideszes”, mert még ha igaz is, nem ez határozza meg azt a szakmai munkát, amit végez. Azt sem szabad elfelejteni, hogy az egyesületünk megalakulása óta nem volt más kormányon, csak az MSZP-SZDSZ koalíció. Ez a kormány felvállalta, hogy a csapatunk tudását hasznosítja. Először nem megrendelésre, de most már együttműködés alapján olyan kritikai diagnózisokat állítunk fel, amelyeket a kormány hasznosíthat a saját stratégiai terveiben. Ha egy másik kormány jönne, akkor lehet, hogy az is elfogadná, mert nem is nagyon hagynánk, hogy figyelmen kívül hagyja a véleményünket. Tehát nálunk nem jelenik meg senki pártpolitikus mezben, egymást nem szoktuk soha címkézni.

E: Ha már a sajtó szoba került, nemrégiben megjelent a Magyar Nemzetben egy cikk, amely a PEM politikai elkötelezettségét taglalja, azt állítva, hogy az egyesület az elmúlt két évben a Miniszterelnöki Hivataltól 20 millió forint támogatásban részesült. A Professzorok Battyhány Körének elnöke azt nyilatkozta, hogy ők csak a tagdíjából fedezik a költségeiket. A PEM milyen pénzügyi forrásokkal rendelkezik?

K. I.: Bizony, ez egy nagyon érdekes sajtóvita volt, ahol leginkább a különböző orgánumok vitatkoztak egymással... Ez a cikk nem volt jó szándékú cikk és nem két évről van szó. Amikor jeleztük, még a Medgyessy-kormánynak, hogy nem hagyjuk, hogy ezt a tudós társaságot kihagyják a jövőépítésből, akkor megkérdezték, hogy mit tudunk nyújtani. Ekkor az első három kötetünket letettük az asztalra – közigazgatás, egészségügy, fenntartható fejlődés –, és semmilyen támogatást nem kaptunk. Ezek után létrejött egy együttműködési megállapodás a kormánnyal. Én számos helyen (tévében, rádióban, sajtóban) elmondtam, hogy szívesen leülök bárkivel, és megmutatom azokat a produktumokat, pl. a diagnózis köteteket, amelyekhez a Miniszterelnöki Hivatal is hozzájárult. Hogy miből fedezzük a költségeinket? A tagdíjából, a Civil Alapprogramból, mert közhasznú szervezet vagyunk, és így már tudunk ilyen támogatásra pályázni, egyéni felajánlásokból (hozzá kell tennem, hogy vezető kutatóink 10–20 ezer forintokat is befizetnek tagdíj gyanánt), vannak magánemberek, akik támogatják a szervezetet, s úgy tűnik, hogy nyitott felénk a magyar tőke is. Szóval sok elemből áll ez össze. A kormánnyal kötött megállapodás alapján a kutatási feladatok elvégzésére kapott pénzünk az utolsó fillérig azokra a feladatokra ment. Ehhez azonban hozzátenném, hogy egy jól menedzselte, szűk vezetőségű, nem nagy apparátussal rendelkező egyesületnek sokkal könnyebb a tudományban is haladni. Amit egy nagy állami intézmény több év alatt tud megcsinálni, azt mi néhány

hónap alatt elvégezzük. Az más kérdés, hogy az eredménynek nem mindig örülnek. Volt olyan, hogy egy miniszter először azt mondta, hogy nincs igazunk, aztán egy hónappal később megkérte a kötetünket három példányban, hogy odaadja az államtitkároknak mint kötelező olvasmányt...

E: A PEM tevékenysége nagyon sokrétű: vannak nyilvános konferenciái, könyvbemutatóval egybekötött klubbeszélgetései, könyvsorozata, stb. Kik és milyen módon hoznak döntést arról, hogy egy adott évben mely témák kerüljenek a középpontba?

K. I.: A szakmapolitikai műhelyek teljesen önálló szakmai életet élnek. A terveiket többnyire csak elmondják, s nincs más nyoma, mint egy jegyzőkönyvi bejegyzés, hogy az elnökség a javaslatokat meghallgatta. Ilyen volt például az ELTE oktatóinak vállalása: a PPK néhány tanára Bábosik István professzor úr vezetésével jelentkezett, hogy ezt és ezt kutatnák, vannak már kész anyagaik, de álljunk mögéjük, illetve „tegyük alájuk” a szervezetünket és publikáljuk a szakmai anyagaikat. A szakmapolitikai műhelyek vezetői tehát az elnökséget kérik, hogy az elképzeléseiket „eméssze meg”, főleg, ha szervezeti és anyagi támogatást várnak hozzá. Vannak olyan szakmapolitikai műhelyeink is (pl. biztonságpolitika, erőszakmentesség), amelyek soha nem kértek semmit, és most kilépnek egy nagy konferenciával és egy kötettel. Vagy itt van az én műhelyem, a tehetséggondozás, hamarosan megjelenik a kötetünk, nem kértünk támogatást, de tájékoztattuk az elnökséget, amelynek persze én is tagja vagyok, hogy vegye fel ezt az éves tervbe. Olyan témák is vannak, amelyeket az elnökség javasol, mert látja, hogy a kormány bajlódik vele, pedig meg akarja oldani. Ilyen pl. a feketegazdaság, a kisvállalkozások közelítése a multikhoz, a fenntartható fejlődés jogi háttere, stb. Tehát összességében egy nagyon rugalmas mechanizmus működik.

E: Vannak bejáratott csatornák, amelyeken keresztül elérik az adott szakma képviselőit, egyrészt azokat, akiket be szeretnének vonni a szakmapolitikai műhelyek munkájába, másrészt a szélesebb szakmai közönséget?

K. I.: Ebből a szempontból mi abszolút direktsek vagyunk. A tagságunk a legkülönbélebb szakmák kiemelkedő szereplőiből alakult ki. Mint ahogy már korábban említettem, eredetileg a szervezetet nagyrészt orvosok és reálértelmiségiek alakították, ezért elkezdtük keresni a humán értelmiségieket. Aztán kiderült, hogy jó néhány pedagógiát-pszichológiát kutató, nagynevű tudósunk is van, Balogh Lászlótól Bábosik Istvánig (aki nem tagunk, de mindenhol ott van), de ide sorolom az alapítók közül Ranschburg Jenőt is. Arra is rájöttünk, hogy az elméleti szakemberek mellett a pedagógia gyakorlati művelőit is érdemes meghívunk, így kerültek be a pedagógiai intézetek munkatársai, vagy iskolaigazgatók is. Tehát teljesen tudatosan válogattunk, hogy olyan területeken (regionális és szakmai értelemben), ahonnan még nem volt emberünk, legyen valaki, aki ott a munkát megszervezi.

Kérdezte a szélesebb szakmai nyilvánosságot. Ez a Mentor magazin által adott, amelyen keresztül következetesen minden szakmai lépésünket nyilvánossá tettük. Ez 8–10 ezer olvasót jelent, sőt akár többet is, mert az egyetemek és főiskolák könyvtáraiban is fellelhető a magazin. Ezen kívül van egy budapesti klubunk, ami havonta egyszer összeül. Az elsón senki nem volt, aki csak úgy bejött volna, most az utóbbin már alig voltak olyanok, akik a tagjaink, pedig ilyenkor meghívunk 10–20 embert, akik a kutatásokat összefogják, és köteteket terveznek, de olyan külső szakembereket is, akik nem is ismernek bennünket.

Itt egyébként a kontraszt az, hogy a köztisztviselők egy része a klubbeszélgetésekre nem mozdul, hiába hívjuk meg őket. Az oktatás kérdése is ilyen. A másik oldalon: hihetetlenül jól együttműködve az Oktatási Minisztériummal és a Magyar Tehetséggondozó Társasággal 2006-ban például volt egy nagyszerű nemzetközi kongresszusunk. Szóval: ha tenni lehet, akkor működik a kooperáció, de hogy csak beszéljünk, arra nincs nyitottság. Ugyanez a sajtó részéről: meghívunk mindig egy sor orgánumat, ebből 4–5 ember ott is van, de ezek többnyire azok, akikkel egyébként is kapcsolatban állunk.

S még valami: az igazi nyilvánosság vidéken van, ott mindig tudják, hogy ki mit csinál, s ha sikerül, mint pl. Debrecenben, Szarvason, Szolnokon, rátalálnunk néhány emberre, akiknek komoly tekintélye van, akkor százával jönnek a szavukra, s megjelenik a helyi sajtó, rádió, kábeltévé, vagyis mindaz, amit hallgatnak és néznek az emberek, és tudósítanak rólunk.

E: Ha jól értelmezem, akkor az államigazgatással meglehetősen felemás a kapcsolatuk. Csak a konferenciaszervezés területén tudnak együttműködni?

K. I.: Két véglet jellemzi a kapcsolatunkat: volt, hogy az a főosztályvezető, aki felel az adott területért, az utolsó pillanatban lemondta a meghívást. Ugyanakkor az egyesület vezérkarát tisztelik, szakmailag kikezdehetetlennek tartják, s ha azt szeretnénk volna, hogy Medgyessy Péter vagy Kiss Péter ütköztesse véleményét meghívott előadóinkkal, akkor erre készségesen vállalkoztak. Ez kritika az államapparátus egy része felé: nagyon jó lenne, ha nagyobb nyitottságot tapasztalnánk azok részéről is, akik nemcsak a szakmapolitikai kérdések iránt érdeklődnek, hanem egy-egy terület működéséért ténylegesen felelnek.

E: S milyen a kapcsolatuk az érdekvédelmi szervezetekkel, pl. a Felsőoktatási Dolgozók Szakszervezetével vagy a HÖÖK-kal?

K. I.: Ez nagyon érdekes, mert városi szinten, tehát a regionális egységeinknél nagyon szoros a kapcsolat, pl. Debrecenben. De országos szinten a szakszervezettel mi úgy vagyunk, mint a Batthyány Körrel: nem nyújtottuk a kezünket, s talán nem láttuk, ha ők nyújtották. Ellenségeskedés nincs, de nem futotta az időnkéből – nálunk szinte mindenki társadalmi munkában dolgozik, s ennél fontosabb volt a szervezetet megépíteni. Szóval, azt gondolom, hogy az idő- és energiahiány miatt nem nyújtottuk a szakszervezet felé a kezünket, ... valószínű, hogy a HÖÖK felé nekem kellene... Végül is diákjaink és szakkollégistáink is vannak, sőt önálló PhD-s vonalunk is van, szóval időszerű az országos szervezettel is felvenni a kapcsolatot. Ez az ügyvezető elnök feladata, ezért enyém a mulasztás.

E: A hatásgyakorlás egyik lehetséges módja, hogy képviseltek magukat a fontosabb véleményformáló vagy közfeladatokat ellátó szervezetek kuratóriumaiban. Van olyan hely, ahol jelen vannak?

K. I.: Vannak olyan tagjaink, én kettőt is ismerek, akik dolgoznak ilyen grémiumokban, de olyan, aki a mi egyesületünket képviselné, nincsen. Egyszer kísérleteztünk ezzel, amikor a Civil Alapprogram tanácsába be akartunk kerülni. Itt is – mint sok helyen – gondolom, már leosztott lapok voltak, többekkel tárgyaltunk arról, hogy ezt a tekintélyes szakmapolitikai szervezetet hogyan lehetne beemlíteni, de a lobbizás nem sikerült. Le is mondtunk róla. Olyan van, hogy valaki közénk tartozik, és valamilyen kuratóriumban is tag, vagy ő az elnöke, vagy ő hozta létre. Főleg egy kisvárosban nagyon gyakori, hogy a helyi elit tagjai többféle funkciót is betöltenek.

E: Térjünk most vissza a szakmapolitikai műhelyek tevékenységéhez. A PEM külön szakmai műhelyt hozott létre a felsőoktatás és oktatáspolitikai kérdéseinek kutatására. Eddigi rendezvényeiken kiemelt téma volt a tudományos kutatás szabadsága, az informatika szerepe a felsőoktatásban és a tehetség gondozás. Miért pont ezek a kérdések kerültek előre?

K. I.: Először minden új szervezet egy-egy égető problémát kap elő. Hogy az informatika betör a személyiség érésebe, azt látjuk, de hogy mit okoz, azt nem. Elkezdünk egy kutatást a SZTAKI-val, ahol azt vizsgáljuk, hogy a személyiség, mint „informatikai bázis”, hogyan működik. Csermely professzor megfejtette, hogy a személyiség kommunikációs láncokból áll, de hogy erre hogyan hat a sok információ – a pedagógus, a média meg a világ – azt nem tudjuk. Először tehát azokra a témákra „csaptunk rá”, amelyekhez volt tudásunk, és nagyon égetőnek tűnt. A felsőoktatási kötet még várat magára, de hamarosan elkészül. Ehhez kapcsolódik majd egy konferencia, de ez igen sikamlós terület: meg kell küzdenünk egyfajta arisztokratizmussal, egyfajta politikai és önkormányzati szűklátókörűséggel, és egyfajta kényszerrel is, amit a politika és a gazdaság ad. Szóval, nagyon sokrétű témakör. De ahogy látom a megkezdett kutatásokat és a most készülő kötetet, minden egyetem vezetősége nyitott erre. Ez nem a bölcsek köve lesz, de ha húsz ember pl. a Semmelweis Egyetem rektorától a miskolci rektorig, a Szolnoki Főiskola rektorától a Műszaki és Gazdasági Egyetem dékánjáig másokkal együtt összerakja és megírja, hogy az ő szakmájukból, szemléletükből, a náluk megjelenő emberanyagból, és abból, hogy milyen náluk az oktatásirányítás mi következne, akkor már sokat tettünk. Persze nem biztos, hogy ez tetszeni fog az adott minisztériumnak vagy főhivataloknak.

Egyébként a közoktatást mi előbbre vettük, mint a felsőoktatást, mert ez az, amit nem tud kikerülni a politika. A felsőoktatásra még mondhatja, hogy „éljen, ahogy akar” – mint ahogy ez látszik is –, vagy „pusztítsák el egymást”. De a közoktatás mindenkin „átmegy”, és itt az utolsó lehetőség, hogy valakinek formáljuk a személyiségét. Közben már rájöttünk, hogy ezt a két témát együtt kellett volna kutatni, de mivel az egyesületünk egy alulról szerveződő, alapvetően városi szinten működő szervezet, csak azt vállalhatja fel, amihez ereje is van.

E: Számos ténykedése mellett a felsőoktatásban is évtizedek óta jelen van, ezért érdekelné a véleménye, hogy a felsőoktatás reformja kapcsán melyek azok a kérdések, amelyekről szakmai és társadalmi vitát kellene folytatni?

K. I.: Egy kicsit hirtelen ért a kérdés, mert most már régóta csak az üzletemberképzéssel foglalkozom..., de azt gondolom, hogy ha személyiségközpontú lenne a felsőoktatás, többet érnénk el. Erre természetesen fel kellene készíteni minden felsőoktatási tanárt. Ugyanakkor a felsőoktatásnak adekvátnak kellene lennie a munkaerőpiac igényeihez. Ne legyen jó a diagnózis, de hamarosan tízezrek kerülhetnek az utcára friss diplomával a zsebükben! A harmadik dolog: azok a tartalmi elemek a felsőoktatásban, amelyek „eurószabatossá” teszik az embert. Tiltakoznak a diákok, hogy miért kell nyelvvizsgákat tenni, de nézze meg azokat, akik a nyelvekben jártasak, hogy hol tartanak. Ott vannak Brüsszelben s a világban ezrével a magyar fiatalok. Tehát: egyrészt az emberépités, az életjártasság adása a fő feladat, hogy minden helyzetben megállja a fiatal szakember a helyét; másrészt a képzés tartalmának átgondolása, hogy eladható legyen a piacon az a tudás, amit a fiatal szakember megszerzett.

Természetesen külön véleményem van a tanárképzésről, hiszen 25 évig dolgoztam ezen a területen. 1997-ben született meg a 111-es rendelet a személyiségközpontú és gyerekközpontú tanárképzésről. Ez a rendelet elindított valami változást, de a folyamat országos szinten megtorpant, sőt, félek a visszarendeződéstől. S most mivel szembesülünk? Hogy személyiségközpontú tanárképzésre lenne szükség: erős, önjáró, önmagukat alakítani képes pedagógusok és tanítványok kellenének! Ha a főiskolákon, egyetemeken megkapnák a tanár szakos hallgatók ehhez a muníciót, nem itt tartanánk. Természetesen azért néhány olyan intézmény is van, amely tényleg új típusú tanárképzést valósít meg, de országos szinten a visszarendeződéstől is tarthatunk.

E: Vannak olyan változások, amelyek pozitív irányba hatnak?

K. I.: Van egy nagy lendület, amiről talán kevesen tudnak: az Akadémiának és a Kormánynak van egy közös stratégiai kutatási terve, melynek első nagy terméke november 29-én az Akadémia kiadásában jelenik meg. Ez a projekt összesen 16 kutatási területet ölel fel. A következő évben ennek keretében lesz egy embernevelés-kutatás is, ami nagyon sok szeletből áll: a születendő gyerek segítése azáltal, hogy a felnőtteknek milyen kultúrát adunk, a korai fejlesztéstől a munkaerőpiaci átképzésig az egyes képzési szintek kérdései, az önjáró emberré nevelés lehetőségei, stb. Ebben a kutatásban magam is benne vagyok, sőt, én szerkesztem a kötetet. Ezek stratégiai kutatások, s hogy van ilyen Magyarországon, az már egy nagy előrelépés. A kutatást nagyrészt az Akadémia végzi, de ezzel megteremtődik a lehetőség a tudományos alapú kormányzásra is. A jövő évi kutatási tervben van pl. egy olyan kutatás, amelynek az a címe „Mit csinál fenséged, az Ember 2050-ben?” – vagyis: amikor a mostani munkahelyek 90%-a már nem lesz, otthon kell dolgozni, meg kell szervezni a munkát, vállalkozni kell. Mindkettő perspektivikus kutatás, amelyek megmutathatják, hogy hogyan kell ráállítani az országot az „önjáró ember” megépítésére az óvodától kezdve az egyetemig vagy a felnőttképzésig.

E: Mit szeretne a következő pár évben a PEM ügyvezető elnökeként megvalósítani?

K. I.: Azt szeretném, ha az ember életében fontos összes tudományterülethez lenne kutatási programunk – nekünk is. Hogy ezt mennyire támogatja az Akadémia vagy a Kormány, az most nem annyira érdekel. Ami engem inkább érdekel, hogy létre lehet-e hozni egy olyan civil szervezetet, amely az ember szempontjából fontos összes tudományterületet lefedi azzal a hatékonysággal, ahogy a szervezetünk jelenleg működik. Egy év alatt kikutatni, megírni, és átültetni olyan formába, hogy a politikusok és a tanárok számára is használható legyen – ez a cél! Ehhez azonban az kell, hogy akik egy-egy témához értenek, összejöjjenek, és legyen, aki menedzseli őket. A mi egyesületünk egy menedzser-egyesület, bár még nincs elég szponzor hozzá. Az államapparátus mindig nehezkesebb a civil szféránál. De ez csak akkor működik, ha összefognak a civil szféra tagjai, s nem engedik, hogy a politika két táborra ossza őket. Nincsen olyan, hogy „baloldali” és „jobboldali” tudós, csak olyan tudós van, aki érzi, hogy hasznosítják, amit tud, vagy olyan, akinek erre nincs szüksége, mert jól el van az elefántcsont-tornyában. Én optimista vagyok e tekintetben, mert az értelmiség (is) „szolgáltni” akar, s minden szabadidőmet erre áldozom, mert hiszem, hogy létre lehet hozni egy ilyen tudós szervezetet.

Réz Gábor, az MSZP Felsőoktatási Tagozatának elnöke

Educatio: Kérem, mutatkozzon be röviden olvasóinknak.

Réz Gábor: Réz Gábornak hívnak, már 44 éve vagyok az ELTE Természettudományi Karán, itt végeztem hallgatóként, majd oktatóként is itt folytattam a pályafutásomat. Píllanatnyilag az Anatómia, Sejt- és Fejlődésbiológia tanszéken vagyok docens, elsősorban sejtbiológiai tárgyakat oktatok. Az első éveseknek az alapokat, a felsőbb éveseknek molekuláris sejtbiológiát, illetve egy háromrészes tárgyat, ami a tumor-sejtbiológia nevet viseli. Nagyjából ez a profilom.

E: Az oktatáson kívül részt vesz az egyetemen belül számos bizottság munkájában is. Erről is mondana valamit?

R. G.: Valóban, az elfoglaltságom nem kis részét teszik ki az oktatásszervezési feladatok. A Biológia Intézetben belül, ami egy meglehetősen nagy szervezet a maga 12 tanszékével, egy olyan funkciót látok el, ami egy kar viszonylatában az oktatási dékán helyettes szerepkörével azonos. S tekintve, hogy a felsőoktatás most nagyon sok változáson megy át, ez permanensen kitölti a napok jó részét. Ezzel függnek össze a különböző bizottsági posztok, mint a kari Tanulmányi és Oktatási Bizottságon belüli tagságom, a kari Kreditátviteli Tanácsban végzett elnöki tevékenységem, de tanácskozási joggal ott ülök a Biológiai Intézetben belül működő Intézeti Tanácsban is.

E: Ugyanakkor nem csak intézeti szinten foglalkozik szakmapolitikai kérdésekkel, egy ideje elnöke az MSZP Felsőoktatási Tagozatának is. Mióta vezeti ezt a szervezetet?

R. G.: A Felsőoktatási Tagozatnak 2005 óta vagyok az elnöke. Azt megelőzően 13 éven át egy jogász kollegám vezette a szervezetet, utána meghívtuk Bazsa Györgyöt, aki 2005-ben a Felsőoktatási Tudományos Tanácsnak lett az elnöke, ami a tagozati elnökséggel részben összeférhetetlennek tekinthető, így engem választottak meg erre a posztra. Bizonyos értelemben a nyakamba hullott ez a feladat, talán nem ártana, ha egy országosan közismertebb személyiség töltené be az elnöki posztot. Az mindenesetre kétségtelen, hogy eléggé sok szervezési feladattal jár, amit korábban is részben én végeztem.

E: Korábban Ön volt a szervezésért felelős tagja a vezetőségnek...

R. G.: Igen, ezért is esett rám a választás.

E: Milyen céllal jött létre ez a szervezet?

R. G.: Több nagy ágazatnak van az MSZP-n belül tagozata az infrastruktúrától a vallásig. A rendszerváltás idején a munkahelyi pártszervezetek megszűntek. Azok a párttagok, akik beléptek az MSZP-be, nem voltak megszervezve, s jó részük már koruknál fogva sem ment volna szívesen a területi pártszervezetekbe, abban a szakmapolitikai miliőben szeretett volna maradni, amelyben korábban is dolgozott. De ettől még ebben az időben az egyes tagozatok szabadon szerveződött pártszervezetekként működtek. Ez a rendszer a későbbiekben megszűnt: egy közös budapesti szervezet jött létre a párttagok számára, s maga a szakmapolitikai tevékenység ettől bizonyos értelemben különvált. A tagozati tagsághoz ma már nem kötelező a párttagság: például a mi tagozati tagjaink többsége nem is párttag. Mi valójában szakmapolitikai szervezetként működünk.

E: Mindegyik tagozatra jellemző ez a nyitott szerveződési forma?

R. G.: Ez majdnem mindegyik tagozatra jellemző lett, s benne van most már a párt alapszabályában is a tagozatok meghatározásánál. Egy kikötés megmaradt: az elnöknek pártagnak kell lennie, mivel előfordulhat, hogy a párt nevében nyilatkozik.

E: Azt mondta, hogy a Felsőoktatási Tagozatban a tagság többsége nem párttag. Százalékosan kifejezve ez mit jelent? A tagság hány százaléka tagja a szocialista pártnak?

R. G.: Erre nem tudok pontos választ adni. Akik a központi pártszervezetben vannak a tagozatok részéről, azokról tudjuk, hogy párttagok. Azokról is tudjuk, akik a területi szervezeteknél voltak már korábban párttagok. Vidéken csoportok ugyan nem működnek, de minden felsőoktatási városban, elsősorban az egyetemi városokban vannak a Felsőoktatási Tagozatnak újabb tagjai, akikről megint csak tudjuk, hogy párttagok, mert belépésükkor megjelölik, hogy mely tagozat munkájában akarnak részt venni. De külön gondot nem fordítunk arra, hogy ki párttag, s ki nem.

E: Azért felteszem, hogy valamilyen szervezeti nyilvántartás van...

R. G.: Az MSZP Választmányának októberben elfogadott a tagozatok és a platformok munkájáról szóló határozata szerint a párt központilag nem tartja nyilván a tagozatok tagságát. Ebből a szempontból a tagozatok az adatkezelők. Tagjaink párttag voltát nyilván ki lehetne bányászni a központi nyilvántartásból, de ez valójában nem lényeges. A párt-hoz tartozás például abban nyilvánul meg, hogy az országos tagozatoknak a kongresszusokon tanácskozási jogú tagja, a választmányban pedig teljes jogú tagja van. Ilyen esetekben indokolt, hogy a tagozatok képviselője párttag legyen. Egyébként ez nem igazán fontos. Az értékrendek a tagok között nagyjából azonosak, és ez az, ami számít. Egyébként pedig azt tapasztalom, hogy a felsőoktatásban, ha tíz ember összeül, hogy megvitasson valamit, akkor először tízféle véleményen vannak, a végén pedig kiderül, hogy lényegében ugyanarról beszélnek.

E: Vannak olyan szakmapolitikai szervezetek, amelyek nyilvánossá teszik a tagok listáját, és vannak olyanok, amelyek nem. Az MSZP Felsőoktatási Tagozata miért választotta a második megoldást?

R. G.: Adatkezelési ügyekben ez a vita, ha nem is valami hevesen, de lezajlott a választmányban, amikor az országos tagozatok minősítésének szempontjait tárgyalták, s akkor még az volt a javaslat, hogy be kell mutatni a minősítéssel foglalkozó bizottságnak a tagozat névsorát. De aztán kiderült, hogy ezzel adatkezelési problémák vannak. Azt nem tudom, hogy az adatvédelmi ombudsman mit szólna ahhoz, ha megjelenéne ezek a listák az interneten.

E: Akkor is, ha nincs feltüntetve, hogy valaki párttag vagy nem párttag, csak a neve, foglalkozása és munkahelye?

R. G.: Hogy őszinte legyek, ezen így nem gondolkodtunk el, vagyis tagságunknak nem tettük fel azt a kérdést, hogy egyéneként hozzájárulnak-e a nevük, adataik közzétételéhez egy ilyen listán. Ez az egész adatkezelési probléma pedig csak azért volt lényeges, hogy a pártközpont ne kezelhesse azoknak az adatait, akik nem párttagok. Jelenleg csak annyi a választmány felé a kötelezettségünk, hogy felelősen közöljük a létszámot.

E: És mekkora a tagság?

R. G.: Jelenleg 100 fő.

E: Próbáltam anyagokat gyűjteni az interneten a tagozat tevékenységéről, de nem sok sikerrel jártam.

R. G.: Hát, ha megtalált is valamit, az biztosan egy nagyon régi információ volt.

E: A felsőoktatással kapcsolatos legutolsó hír a tagozat oldalán 2003-as dátumú.

R. G.: Még csak most kezdtem el ezzel foglalkozni. Azt szeretném, ha interaktív lenne a levelezési listánk, s le lehetne folytatni bizonyos vitákat az interneten keresztül is. Ehhez természetesen a honlapot is meg kell csinálni, s fel kell tenni az alapdokumentumokat.

E: Az alapdokumentumok közül különösen a tagozat programja hiányzik, mivel ennek elfogadása az egyetlen feltétele a jelentkezésnek.

R. G.: Ez egy félreírás lesz, eredetileg a szervezeti és működési szabályzatról volt szó.

E: Rendben, akkor térjünk vissza inkább a közös értékekhez. Meghatározható, hogy a Felsőoktatási Tagozat az MSZP platformjai közül melyikhez áll a legközelebb?

R. G.: A platformok egészen más szerveződések. Többségük valamilyen közös gondolat vagy ideológia felé fordul. Viszonylag egyszerűen átlátható, hogy egy szociáldemokrata platform mit akar kihangsúlyozni, vagy az „Ésszerűség és felelősség” platform, amely egyfajta gazdasági gondolkodásmód elterjesztésével foglalkozik, de legújabbban alakult pl. egy népi platform is, de még nem vagyok tisztában vele, hogy ők mit képviselnek. Szóval a platformoknak teljesen más a funkciójuk. Ami a közös, hogy a tagozatok is és a platformok is alulról szerveződnek. Bizonyos kritériumoknak meg kell felelni, illetve egy bizonyos időnek el kell telnie ahhoz, hogy meg lehessen kérni az országos tagozati minősítést, s akkor azt megvizsgálják, de a lényeg, hogy alulról szerveződnek ezek a szervezeti formák. Soha senki nem hoz arról határozatot, hogy ilyen és ilyen tagozatra van szükség.

E: Az előbb említette, hogy a Felsőoktatási Tagozatnak vidéken elsősorban az egyetemi városokban vannak tagjai. Ezek mind oktatók?

R. G.: Akik mostanában kerültek be, azok közül mindenki vezető oktató, s egy részük be is lépett a pártba. Ezekben a városokban a rendszerváltás előtt még működtek helyi tagozatok, de aztán azok elkoptak szépen lassan. Tehát a tagság jelentős többségben olyanokból áll, akik a felsőoktatásban tevékenykednek, vagy tevékenykedtek, mert viszonylag sok idősebb kollegának igénye, hogy a kapcsolatot megtartsák velünk. Ők már közvetlenül nem vesznek részt a munkában, de azért az információkat eljuttatjuk hozzájuk.

E: Kiegyensúlyozott a fővárosiak és vidékiek aránya a tagságban?

R. G.: Nem. Egyértelműen budapesti túlsúly van. Ugyan azt konkrétan nem tudjuk, hogy az egyetemi városokban a helyi szerveződések miért szűntek meg, de általános tapasztalat, hogy vidéken nehezebben mozdulnak. Hiába próbálunk a tagjainkon keresztül újabb tagokat beszervezni, nagyon nehezen megy. Az utóbbi időben inkább az a jellemző, hogy a csatlakozni vágyók személyesen jelentkeznek. Valamilyen helyi ügy kapcsán, ami nagy port kavart fel, néhányan jelentkeztek.

E: S mi a helyzet a főiskolák és egyetemek vonatkozásában?

R. G.: Itt pedig az a helyzet, hogy egyetemi túlsúly van. A főiskolai tagjaink valahogyan elkoptak. De hát húsz év eltelt közben, és a húsz év alatt nagyon sok változás volt, tehát nem csoda!

E: Vannak fiatal tagjaik?

R. G.: Van néhány fiatal kollegánk, de a fiataloknak meg vannak a maguk szervezeteik. Van pl. ifjúsági tagozatunk, s ők oda tudnak csatlakozni. Nem feltétlenül a felsőoktatás érdekli az egyetemi hallgatókat.

E: Az egyes tudományágak reprezentánsai egyformán megjelennek a tagságban?

R. G.: Ezen a területen már valamivel jobb a helyzet, mivel Budapesten valamennyi tudományág képviselve van: a társadalomtudósok közül főleg közgazdászok és jogászok csatlakoztak, de vannak természettudósok, bölcsészek is a tagok között. Vidéken pedig egyértelműen a természettudományi karokról vannak jelentkezők, illetve tagok.

E: A kulturális és oktatási tagozatok mellett az MSZP parlamenti frakciójának vannak azonos területekre szerveződő munkacsoportjai is. Miként tudják összehangolni a tagozatok és a munkacsoportok tevékenységét?

R. G.: A tagozat kettős célt szolgál. Az egyik kifejezetten szakmapolitikai cél, vagyis fontos, hogy az Országgyűlés Oktatási Bizottságának szocialista munkacsoportjával a kapcsolatot tartsuk, s szükség esetén közös rendezvényeket szervezzünk. De a politikai aktivitáson kívül a tagozat tevékenysége kifelé is biztosítja a kapcsolatot, hiszen a tagság többsége nem párttag. Ez persze mindig az adott tagozat szakterületétől is függ, már ha ez egy szakmapolitikai tagozat. Vannak ugyanis rétegtagozatok is, mint pl. a nyugdíjas vagy nőtagozat, amelyek az egész országra kiterjednek, és óriási taglétszámmal rendelkeznek – ez a szakmapolitikai tagozatokra kevésbé jellemző. De a kapcsolattartás attól is függ, hogy milyen szakmapolitikai tagozatról van szó: abban az időszakban, amikor az új felsőoktatási törvény létrehozása folyt, természetesen az országgyűlési munkacsoporttal is intenzívebb volt a kapcsolatunk, közösen rendeztünk pl. kisebb konferenciákat. Vannak azonban olyan szakmapolitikai tagozatok is, mint pl. az infrastrukturális tagozat, akiknek ez az életformájuk, nekik rendszeresen kell ilyen rendezvényeket szervezniük, mert azokat a szakmabelieket is meg kell kérdezniük, akik a tagozatban nem aktívak. A tagozatok közötti együttműködés is nagyon fontos, a legerősebb kapcsolatunk a tagozatok közül a Tudományos Tagozattal van. Az is felmerült már, hogy nem lenne-e célszerű összeolvadni, mivel a Tudományos Tagozatnak elég sok felsőoktatásban is szereplő tagja van, de aztán ez alámerült, mivel ők speciális feladatként foglalkoznak az Akadémia, a kutatásfejlesztés és az innováció kérdéseivel is, mint ahogy nekünk is vannak speciális témáink. Így külön tagozatban vagyunk, de egymás elnökségi ülésein részt veszünk, s vannak közös rendezvényeink is. A választások előtti időszakban éppen az innovációval kapcsolatban Szegeden és Debrecenben voltak közös kihelyezett üléseink, ahol sok „civil” érdeklődő vett részt azokon az előadásorozatokon, amelyeket ennek keretében tartottunk.

Azt azért hozzá kell tennem, hogy az egyetemekkel a kapcsolattartás nem könnyű, mert abban a pillanatban, hogy egy párt neve elhangzik, mindenki azonnal a politikára gondol, s az egyetemeken, mint tudjuk, tilos a pártpolitizálás. Ezt a tilalmat nem kívánjuk megszegni. Ennél fogva nincs igazán könnyű dolgunk, ha új kapcsolatot szeretnénk kiépíteni a felsőoktatásban dolgozó oktatókkal vagy kutatókkal. Az ELTE Biológiai Intézetében is tudja mindenki, hogy ki vagyok, s kapom a meleget vagy a hideget, attól függően, hogy ki mit gondol, de itt még messze nagyobb a tolerancia, mint sok más intézményben. Az ideális nyilván az lenne, ha mind a tudomány és innováció, mind a felsőoktatás ügyeiben egy nemzeti minimumban meg lehetne állapodni. De azt is látni kell, hogy nekünk, a balközépnek nincs olyan működő civil szervezetünk, amely behálózza az egész szférát, ezzel szemben jobboldali szervezet van ilyen, a Professzorok Batthyány Köre, akik bizonyos területeken elég hatékonyak.

E: Örülök, hogy a Batthyány Kör nevét megemlítette, mert később szeretnék erre a témára visszatérni...de időzzünk még el egy kicsit a szervezet tevékenységénél. A Felsőoktatási Tagozat tevékenysége – függetlenül attól, hogy hány tagja MSZP tag – mindenképpen összefonódik a párt kormányzati munkájával, mégpedig több szempontból is: egyrészt segítheti a párt felsőoktatás-politikájának a kidolgozását és megvalósítását, másrészt kifelé kommunikálni tudja a párt, a kormány vagy az adott szaktárca elképzeléseit. Először is nézzük az első fázist: mivel járul hozzá a tagozat a párt oktatáspolitikájának a kialakításához?

R. G.: Hát igen, ez a jó kérdés valójában...Azzal kezdeném, hogy amikor a felsőoktatási törvény készült, és volt vagy 20 változata, akkor a kapcsolatrendszerünknel fogva (mivel a tagjaink között voltak olyanok, akik később a fogalmazóbizottságban is benne voltak) kaptunk annyi információt első kézből, hogy lépni tudjunk. Jellemző, hogy ezek a szervezetek sokkal jobban foglalkoztatottak megrendelői oldalról, amikor a párt ellenzékben van, mint amikor kormányon. Ha kormányozni kell, akkor – érthető okokból – állandóan időzavarban van az egész rendszer, mert számos területen párhuzamosan kell a reformokat végrehajtani. A reform a felsőoktatás területén sincs még azzal befejezve, hogy a Bolognai folyamatba bekapcsolódtunk, mert – csak, hogy egy példát mondjak – a finanszírozási reform még nem zajlott le, s eközben a napi problémákkal is foglalkozni kell. Ezért úgy készítjük el a programunkat, hogy figyelembe vesszük azokat a jogszabály-alkotási munkákat, amelyek éppen folyamatban vannak az egyes minisztériumokban, s ha úgy látjuk, hogy ebben tevőlegesen is részt akarunk venni, akkor utánamegyünk a dolgoknak. Nem annyira olajozott a menet, mint ahogy elképzelné, mert nemcsak nekünk vannak egy adott témáról elképzeléseink, hanem vannak elnökségi határozatok, s egyéb célkitűzések, s mire mindebből valóság lesz, az mindig időbe telik. Nincs katonás kapcsolatunk, nem arról szól a dolog, hogy ha van egy aktuális megoldandó kérdés, s akkor mindjárt rohannának hozzánk a feladattal.

E: S ha felmerül egy konkrét kérdés, amiben a kormány a tagozat szakmai véleményét ki szeretné kérni, akkor mi a mechanizmusa ennek?

R. G.: Most úgy működik az egész, hogy a tagozatokhoz egy-egy elnökségi tagot rendeltek hozzá. A személy kiválasztása a szakmapolitikai tagozatoknál nyilván attól függött, hogy az adott terület kinek a hatásköre. Ha van az adott területért felelős miniszter, akkor ő foglalkozik vele – pl. a sporttagozat dolgaival az illetékes miniszter, Lamperth Mónika. Ha nincs, akkor valamely elnökségi taghoz vannak a tagozatok rendelve, s akkor rajtuk keresztül lehet ösztönözni a kormányt, hogy vegyék figyelembe a tagozatok javaslatait, mint ahogy ők is kérhetik a munkájukhoz a tagozat segítségét. Ez azonban egy viszonylag friss dolog: a választások után történt meg ez a felosztás, s hogy mennyire működik, az majd elválik. Mi történetesen egy nagyon elfoglalt miniszterhez tartozunk, aki elnökségi tag is, a felsőoktatási tagozattól a művészeti tagozaton át a vallási tagozatig nagyon sok tagozat tartozik hozzá, tehát nagy területet felügyel. Mi azokra az információkra támaszkodunk, amelyeket az államtitkároktól és más főtisztviselőktől megkapunk. Ez a rendszer már kezd működni, már látszik, hogy könnyebb a minisztériumokkal kapcsolatot létesíteni. Lényegében minden információt megkapunk, amit a parlamenti képviselők.

E: Tehát a kormányzat felől biztosított az út, hogy az információk automatikusan eljussanak a tagozatokig, de a tagozatok felől csak akkor indul el az információáramlás, ha a miniszter vagy valamely államtitkár erre igényt tart.

R. G.: Van arról friss ajánlás egy Választmányi határozatban, hogy mely kérdésekben milyen előkészítő munkálatokba kell bevonni a tagozatot, de még ezt is meg kell szokni, erre is rá kell állni.

E: A Felsőoktatási Tagozaton kívül van más szakértői csoport is, aki az MSZP felsőoktatáspolitikáját formálja?

R. G.: Ez most teljesen a minisztérium és a MAB dolga. Ad hoc bizottságokat létre szoktak hozni, és bizonyára tud a Felsőoktatási Kerekasztalról, amiben mi természetesen nem vagyunk benne, de a szakszervezetekkel, az oda meghívott szakértőkkel sok mindent meg tudnak beszélni. S amennyiben ott eljutnak egy megállapodásig, már nem igazán jut számkra építőszerep.

E: Tehát összefoglalnám: a Felsőoktatási Tagozat egy felsőoktatási szakemberekből álló tanácsadó testület, melynek véleményét kikérheti a kormányzat, de csak bizonyos kérdésekben írja elő a belső szabályzat, hogy erre feltétlenül szükség van.

R. G.: Inkább szakmapolitikai nyílt pártközösségnek nevezném magunkat. A frakciók és a minisztériumok számára is vannak erre vonatkozólag ajánlások, ami most már írásban is lefektetett, s lehet is érzékelni a változást. A minisztérium részéről alapvetően mindig meg van a fogadókészség, ha valamit akarunk, de nyilván nem kérhetjük a szakállamtitkártól, hogy minduntalan kérdezze meg tőlünk, hogy mi legyen. A törvénykészítés periódusában azonban volt olyan, hogy nagyon határozottan kifejeztük a véleményünket, különösen, amikor olyan elképzelések jelentek meg a törvénytervezetben, ami súlyosan érintette volna az egyetemek autonómiáját.

E: Amikor a tagozat egy adott szakmapolitikai kérdésről véleményt alkot, akkor ez milyen módon történik: kiküldenek információkat, és mindenki elküldheti írásban a javaslatát, vagy összehívunk egy vitafórumot, és ott ütköztetik a véleményeket, vagy néhány ember összehívul, és kidolgoz egy javaslatot, amit a tagság jóváhagy...?

R. G.: Így is lehetne... Ez nálunk úgy működik, hogy van egy héttagú elnökségünk, amely megvitatja ezeket a kérdéseket, és kidolgozza a javaslatokat, s van a plenáris ülés, amit csak akkor hívunk össze, ha tudunk olyan előadót biztosítani, aki érdeklődésre tarthat számot. Pl. Manherz Károly szakállamtitkár – a tagozat felkérésére – a nyár közepén nálunk járt, hogy értékelje a reformfolyamatokat, s elmondja, hogy melyek a következő lépések. Ez a beszámoló volt az alapja a következő évi programunknak. Ez is egy lehetőség... Na most, ehhez azért az is hozzátartozik, hogy kétféle a társaság: vannak, akikkel állandóan tudjuk tartani a kapcsolatot, mert van e-mail-jük, ez durván a fele a tagságnak, s ők azok, akik igazán aktívak, a másik fele a tagoknak kevésbé aktív, legfeljebb a plenáris ülésekre jön el, ha érdekli az adott téma.

E: Vannak olyan liberális értelmiségi csoportok, akikkel párbeszédet folytatnak?

R. G.: Kifejezetten az SZDSZ-hez kötődő ilyen csoport nincs. Van az MSZP-n belül egyfajta liberális réteg. Ha belegondolok, hogy milyen véleményeket kapok a tagságtól politikai történések kapcsán, akkor azt látom, hogy jelen vannak nálunk is olyanok, akik egyfajta liberális álláspontot képviselnek, mint ahogy mások is. Kifejezetten baloskodók nem igen vannak. Az általános politikai kérdések megvitatása azonban elsősorban a központi párt-szervezet keretében folyik, aminek nagy a látogatottsága a részünkről, s ezek a viták azt az igényünket, hogy a liberális és a baloldali szemléletűekkel találkozzunk, kielégíti.

E: Milyen a viszonyuk a jobboldali értelmiségi csoportokhoz, mint amilyen a Professzorok Batthyányi Köre?

R. G.: Léteznek és hatnak a maguk nézetei szerint. A legnagyobb gondom, hogy nem látom az ellensúlyt. Volt ilyen kezdeményezés az ellenkező oldalon is, az Új Évezred Társaság, amely egy adott téma megvitatására üléseket szervezett, ezekre prominens jobb- és baloldali előadókat is meghívott, ezért elég nagy volt a látogatottsága. Csak hát ezt csinálni kellene! Én nem ismerem belülről a Professzorok Batthyányi Körét, de azt érzékelem, hogy egyfajta igazodás és fegyelem jellemzi, s valószínűleg az eredmények is innen származnak, már ami eredményként értékelhető. Ez a fegyelmezettség mutatkozik meg abban is, hogy ha az általános politikai helyzet úgy kívánja meg, hogy megszólaljanak, akkor megszólalnak. Mi ettől különbözünk.

E: Miért hiányzik ez a fajta fegyelmezettség vagy szervezettség a másik oldalon?

R. G.: Mert nem olyanok vagyunk. A szocialista párt már eleve úgy szerveződött, hogy a területi szövetségek szövetsége. Egy alulról építkező szervezet terve fogalmazódott meg azon a bizonyos kongresszuson, amikor a válás, illetve újjáalakulás megtörtént. Vagyis: más a szerveződés logikája. Így is ki lehet persze alakítani az irányítás hatékony módjait, de a megközelítésmód akkor is alapvetően más. A tagozatról pedig nem szabad elfelejteni, hogy már a nevében sem civil szervezet. Célja a baloldali politika segítése, de ebbe csak extrém esetben tartozhatna bele vitatott vagy mellőzött tagozati vélemény sajtóközleményben való megjelentetése.

E: Befejezésül szeretném megkérdezni, hogy az elkövetkező pár évben mint az MSZP Felsőoktatási Tagozatának elnöke mit könyvelne el sikerként?

R. G.: Mindenekelőtt azt, ha egy ütöképes országos létszámot össze tudnánk hozni. Ez azonban nem lesz könnyű, mivel nem igazán kedvez a felsőoktatásban dolgozók megítélésének, ha tudják róluk, hogy aktívan politizálnak. Általában sem örülnek ennek, de az intézmények egy részében kimondottan hátrányos lehet, ha valaki az MSZP-ben aktivitást fejt ki.

Szeretném továbbá, ha a felsőoktatás átalakítása ténylegesen végbemenne. Ehhez azonban az kell, hogy a minőség mellett törjünk lándzsát. A magyar felsőoktatás valójában túl nagy az ország méreteihez képest, és nem elég eredményes. Ebben az is közrejátszik, hogy a rendszer igen nagyszámú főiskolával, illetve az összevonások során a nagy egyetemekben elrejtett főiskolai karokkal terhelt. A történet vége nem az lett, hogy az egyetemek átvették a főiskolák funkcióit, és belülről átszervezték magukat. Egyszerűen azért nem, mert nem ez a vezetés logikája. A rektort minél több kar támogatja, annál erősebb a pozíciója az egyetemen belül és kívül. Ezen felül nagyon sok az egyetemen kívüli főiskola is, köztük jó néhány olyan intézménnyel, amelyek néhány éven belül nem fognak hallgatóhoz jutni. Egyelőre egy évig biztos, hogy nem csökkentik az 56 ezres létszámot a felsőoktatásba felvetteknél, de már ez így is azt jelenti, hogy lassan az érettségizettek 60%-a a felsőoktatásba kerül. Ilyen körülmények között a reform már csak akkor működhet, ha azt jutalmazza, aki olyasmit csinál, amire az országnak szüksége van, illetve azt, aki a minőségi standardoknak megfelel. Azok az intézmények, amelyek e két kritériumnak nem felelnek meg, tehát olyan hallgatóik vannak, akik csak egy papírt szeretnének szerezni, s nem annyira hasznosítható és minőségi tudást, azok az intézmények valószínűleg ki fognak halni. Ha megnézzük, hogy mindehhez hogyan viszonyulnak az oktatók, akik ilyen

intézményekben dolgoznak, vagy a városok, ahol ezek az intézmények működnek, akkor azt látjuk, hogy nem örülnek neki, hiszen megszűnik egy kulturális centrum, az értelmiségiek elmennek, foglalkoztatási problémák merülhetnek fel, stb. A reformfolyamathoz azonban ez is hozzátartozik. Azt nem vállalhatja fel senki, hogy a miniszter majd megmondja, hogy te megszűnsz, te pedig nem, de azt mondani, hogy te azért szűnsz meg, mert nem felelsz meg a követelményeknek, és ezért nem kapsz pénzt, egy lehetséges módszer. Lehet, hogy ez nem tűnik eléggé „balos” megközelítésnek, de azt gondolom, hogy ha a minőségre és a munkaerőpiac igényeire figyelünk, megelőzhető az a veszély, hogy tömegével „képezzünk ki” frusztrált értelmiségi munkanélkülieket, akik majd diplomával a zsebükben mennek ki az utcára. Ez mindenkire nézve veszélyes és felelőtlen lenne. És akkor még nem is beszéltünk a kutatás-fejlesztés, az innováció, azaz a kutatástámogatás reformjáról, a kutatóegyetemek problematikájáról... Egyszóval: van az elkövetkezendő időkben felsőoktatáspolitikai feladat bőven.

Kis Papp László, a Felsőoktatási Dolgozók Szakszervezetének elnöke

Educatio: Kérem, mutatkozzon be olvasóinknak.

Kis Papp László: Dr. Kis Papp László vagyok, a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem professzora. Az Általános és Felsőgeodézia Tanszéken tanítok. A fő szakmai területem a műemlékvédelemhez kapcsolódó geodéziai-fotogrammetriai felmérések és a légifelvétel műemlékvédelmi felhasználása, de a legkorszerűbb eszközök közül például a GPS-technikákat is mi tanítjuk. A Felsőoktatási Dolgozók Szakszervezetének 1998 óta vagyok másodszer is elnöke, először 1988-ban választottak meg elnöknek, amikor a szakszervezet is megalakult. Az FDSZ a felsőoktatási intézményeket fogja egybe, kivéve az orvosi egyetemeket és az agráregyetemeket. Ennek történeti oka van: korábban ezek az intézmények más minisztériumhoz tartoztak. A többi egyetem és főiskola összesen 72 intézménnyel hozzánk tartozik, melyek közül 60 intézményben vagyunk jelen. A tagjaink létszáma kb. 20 000 fő, tehát a szervezettségünk nagyságrendileg 50%-os.

E: Azoknak az egyetemeknek, amelyek nem tartoznak az FDSZ-hez, gondolom, van saját szakszervezetük. Melyek ezek?

K. P. L.: Két kisebb felsőoktatási szakszervezet működik még mellettünk: az egyik az Orvosegyetemek Szakszervezeti Szövetsége, a másik a magyar agrár felsőoktatási intézmények és szakoktatási intézmények szakszervezete, az AOKDSZ (Agrárokztatási és Kutatási Dolgozók Szakszervezete). Mindkét szervezettel mindennapos kapcsolatban vagyunk, sőt van egy konföderációnk, az Értelmiségi Szakszervezeti Tömörülés, amelyben mind a három szervezet benne van. A Felsőoktatási Érdekegyeztető Tanácsban a munkavállalói oldalon ez a három szakszervezet vesz részt, ahova negyedikként meg szoktuk hívni a Tudományos Dolgozók Szakszervezetét is.

E: Kicsit menjünk vissza még az időben. Az FDSZ 1988-ban alakult, de előtte is volt érdekvédelmi szervezet a felsőoktatásban dolgozóknak...

K. P. L.: Így van. Korábban a Pedagógusok Szakszervezetéhez tartoztunk. Ott kezdtem én is a szakszervezeti tevékenységemet. A rendszerváltást megelőzően azonban egy olyan érdekképviseleti irányelv alakult ki, hogy világosabban meg kell jelentetni a különböző szakterületek érdekeit. A Pedagógusok Szakszervezetében a pedagógusok nagy száma mellett, ahol a teljes közoktatás jelen volt többszázézes létszámmal, „eltörpült” a felsőoktatás szerepe, ezért döntöttünk úgy, hogy létrehozunk egy önálló, független szakszervezetet.

E: Mondta, hogy jelenleg 20 000 főre tehető az FDSZ tagsága. Milyen arányt képviselnek az oktatók, az adminisztratív dolgozók és az egyéb alkalmazottak?

K. P. L.: Két nagy munkavállalói csoport van: az oktatók és a kutatók – ez a szakszervezeti létszámunk mintegy 45%-a – és az adminisztratív dolgozók, én ezt úgy hívom, hogy az oktatást közvetlenül segítők, ide tartoznak a tanszéki adminisztráció, a könyvtárak, a gazdasági ügyvitel kérdései, és ide tartoznak még a fizikai állományúak is. Ez a munkavállalói csoport a tagság 55%-át teszi ki.

E: Milyen az aránya a főiskolák és az egyetemek dolgozóinak?

K. P. L.: Az integráció miatt eltolódott az arány az egyetemek felé. Most a tagságunk 60%-a egyetemen, illetve egyetemi főiskolai karokon dolgozik.

E: Mi a helyzet a fiatalokkal?

K. P. L.: Ez egy nagy gondunk. Most éppen az a legfontosabb feladata az FDSZ-nek a küldöttgyűlés állásfoglalása alapján, hogy létrehozunk egy ifjúsági tagozatot, mert sajnos kevés a fiatal a szakszervezetben. Elképzelésünk szerint az ifjúsági tagozat hozzájárulhat ahhoz, hogy a fiatalok száma növekedjen, s különösen a doktoranduszokat szeretnénk bevonni. Ez egy kiemelt feladatunk a 2007/2008-as tanévben.

E: Most mennyire becsüli a fiatalok arányát?

K. P. L.: Körülbelül 10%. Ezen mindenképpen szeretnénk javítani. A szervezet jövője szempontjából alapvető érdekünk, hogy a fiatalokat bevonjuk a szakszervezeti munkába.

E: Mennyire kiegyensúlyozott a tagságon belül a fővárosi és vidéki felsőoktatási dolgozók aránya?

K. P. L.: Ez a másik komoly problémánk. A helyzet az, hogy a fővárosban az oktatók/kutatók elhelyezkedési lehetősége lényegesen jobb, mint a vidéki intézményekben. Ez megmutatkozik egyébként a bérezésen is: az átlagbérek a budapesti felsőoktatási intézményekben kb. 10%-kal magasabbak. A vidéki munkalehetőségek beszűkülése miatt munkavállalóink általában elfogadják a fizetési ajánlatokat, nem nagyon tudnak válogatni. Ami azért még jó a rendszerben, hogy a közalkalmazotti bértábla egy minimumösszeget garantál. Ha tud az intézmény ezen felül valamennyi pénzt adni, akkor ezt megteheti, de ez csak a fővárosi intézményekre jellemző, de még itt se jelentős mértékben. Általában azt mondhatom, hogy a felsőoktatásban dolgozók többnyire a törvény által garantált bérminimumot kapják.

E: Tehát vidéken nagyobb az érdeklődés a szakszervezet iránt?

K. P. L.: Igen. A vidéki szervezetségünk jobb. A szervezetségünk a Miskolci Egyetemen a legjobb, 80%-os.

E: Minden ágazat vagy tudományterület egyenlő mértékben reprezentált?

K. P. L.: Teljesen egyenrangú a reprezentativitás. Ennek oka, hogy szervezetünk intézményi alapszervezetekből áll, s ezeken belül a karok, illetve a szervezeti egységek alkot-

nak egy-egy szakszervezeti csoportot. Így biztosított, hogy a különböző területek egyenlő arányban vegyenek részt az érdekképviseleti munkában, illetve a döntésekben.

E: Mennyire autonómak ezek a szervezeti egységek?

K. P. L.: Az intézményi alapszervezetek teljesen autonómak. Az FDSZ küldöttgyűlése a legfelsőbb szervünk, ami évente egyszer ülésezik. Ezen kívül van egy másik szervezetünk, az országos választmány, amelyben minden intézmény képviseli magát az intézmény méretével arányos létszámban, de minimum egy fővel. Ez egy hatvanfős testület, és van egy tizenhárom fős elnökség. A legfontosabb feladatunk az intézményi szervezetek koordinációja, illetve a szervezet képviselete különböző testületekben. Képviseljük magunkat a Felsőoktatási Érdekegyeztető Tanácsban, a Felsőoktatási és Tudományos Tanácsban, az elnök tagja a Felsőoktatási Kerekasztalnak, állandó meghívottja a Rektori Konferenciának, s mint az Értelmiségi Szakszervezeti Tömörülés legnagyobb tagszervezetének elnöke részt vesz az Országos Érdekegyeztető Tanács munkájában is.

E: Említette, hogy a rendszerváltás körül azért volt szükség az FDSZ létrehozására, mert a különböző szférák érdekeinek képviselete egyetlen egy szervezeten belül nem volt megoldható. De tudjuk, hogy a felsőoktatásban dolgozók körében is vannak kitapintható érdekellentétek. A különböző rangú oktatók érdekei számos kérdésben ütközhetnek egymással. Hogy csak egy példát említsék: a vezető oktatók, különösen a tanszék- vagy intézetvezetők alapvetően érdekeltek abban, hogy a hallgatói létszám növekedjék, a tanársegédek vagy adjunktusok helyzetét a felsőoktatás tömegesedése azonban nem feltétlenül javítja, sőt, a tömegesedés az ő szempontjukból komoly munkatöbblettel jár. Hogyan tudja a szakszervezet az ilyen típusú érdekellentéteket kezelni?

K. P. L.: Kétségtelen tény, hogy vannak ilyen feszültségek: más egy professzor érdeke, és más egy tanársegéd érdeke, s ezeknek a különböző érdekeknek az összehangolása nagyon fontos intézményi feladat, talán a legfontosabb feladataink egyike. A törvény ezt azért nagyjából rendezi: megadja a minimális óraszámokat, amit teljesíteni kell. Itt egyértelmű törvényi kötelezettségek vannak az oktatási terhelés egyenletes elosztására. Természetesen a tanszékvezetők érdekeltek abban, hogy magasabb legyen a hallgatói létszám, de ebben maga a szakszervezet is érdekelt. Szeretném határozottan leszögezni, hogy alapvető érdekünk, hogy az értékes hallgatók bekerüljenek a felsőoktatásba. Nagyon fontos probléma viszont az ezzel járó feszültségek kezelése, vagyis az egyenletes óraelosztás kérdése. Ezt úgy tudjuk megvalósítani, hogy az egyetemi és főiskolai szenátusokban ott van az érdekképviselet a törvénymódosításból adódóan szavazati jogú tagként, és ott próbáljuk a különböző érdekeket összehangolni. Egyébként a vezetőknek is fontos, hogy a munkahelyi légkör békés legyen, hiszen az a céljuk, hogy minőségi oktatást végezzünk. E célkitűzésben az intézmények vezetői és a szakszervezet teljes szinkronban vannak. Tehát: komolyabb feszültségek eddig ebből nem származtak, a gondok inkább abból fakadnak, ha kevés a hallgató, mivel ennek a normatív finanszírozás következtében komoly hatása van az egyes intézményekre vagy tanszékekre.

E: Nemcsak az oktatók között, hanem az adminisztrációban és az oktatásban dolgozók között is lehetnek feszültségek. Az oktatók néha már fenyegetőnek élik meg a felsőoktatás bürokratizálódását.

K. P. L.: Bürokratikus munkát soha nem végeztek szívesen az oktatók vagy kutatók, beleértve jómagamat is, aki végigjártam a ranglétrát, s elég sokat kellett a munkám során

adminisztrálnom. Azért most az adminisztratív jellegű teendők csökkentek, a hallgatói számítógépes nyilvántartás, a hallgatói számítógépes irodák kialakítása erre jó hatással volt. Ezzel együtt a tanszékeken még mindig elég sok olyan adminisztrációs feladat van, ami a hallgatók nyilvántartásában szakmai kérdésekhez kapcsolódik. Ennek egy részét a tanszéki adminisztráció elintézi, de a szakmai jellegű adminisztráció nagyobb részét továbbra is az oktatóknak kell elvégezniük. Ezeket a feladatokat a tanszéki vezetés és a tanszéki bizalmiak koordinálják, és próbálnak egy egyenletes terhelést biztosítani.

E: Nem merült fel az igény arra, hogy az egyes munkavállalói csoportoknak saját szakszervezetük legyen?

K. P. L.: Volt ilyen kezdeményezés korábban, de szerencsére idővel elhalványult. Ennek elsősorban az az oka, hogy az országos képviseletben nem lehet különbséget tenni, tehát aki a Felsőoktatási Érdekegyeztető Tanácsban, a Felsőoktatási Tudományos Tanácsban és a Felsőoktatási Kerekasztalon bent ül, az nem csak az oktatókat, hanem az oktatókat és az adminisztratív dolgozókat is képviseli. Nem beszélve arról, hogy a rektorok sem az egyetemeken, sem a főiskolákon nem veszik jó néven, ha külön kell tárgyalniuk az oktatói és az adminisztratív képviselettel. A legtöbb egyetemi vezető azt mondja, hogy az érdekképviselet vezetősége vállalja magára, hogy ezt a belső koordinációt megoldja. S mi ezt tudjuk kezelni. Egyébként nem lenne szerencsés egy ilyen „atomizálódás”, ha szabad ezt a kifejezést használnom, már csak azért sem, mert ez az erőnket is nagymértékben csökkentené.

E: Ha már az intézményvezetők érdekeiről volt szó... Elfelejtettem megkérdezni korábban, hogy vannak-e intézményvezetők a tagságban.

K. P. L.: Természetesen nincs akadálya ennek, csak egy tanszékvezető már nem lehet szakszervezeti vezető – ez összeférhetetlen. Nálunk a rektor úr is tagja a szakszervezetnek, mint ahogy számos vezető oktató, és szívesen is látjuk őket, mert példát mutatnak, hivatkozhatunk rájuk.

E: Tagja az FDSZ valamilyen nemzetközi szövetségnek?

K. P. L.: Igen. Tagjai vagyunk a Nemzetközi Oktatási Uniónak. Az ÉSZT pedig tagja a Nemzetközi Szakszervezeti Szövetségnek.

E: Volt konkrét ügy, amelyben segítséget kaptak ezektől a szervezetektől?

K. P. L.: Volt ilyen, mégpedig a felsőoktatási törvény módosítása kapcsán a Nemzetközi Oktatási Uniótól. Felmerült bizonyos körökben a közalkalmazotti jogviszony megszüntetése és az állami intézmények privatizációja. Ezekben a kérdésekben konzultáltunk a nemzetközi szervezetekkel is, hogy máshol ez hogyan működik, s kiderült, hogy a fejlett európai országokban a kiemelt felsőoktatási intézmények állami tulajdonban vannak. Sem Németországban, sem Franciaországban nincs szó az állami felsőoktatási intézmények privatizálásáról. Magán intézmények természetesen mindenhol léteznek, nálunk is 29 ilyen intézmény működik. Természetesen velük is tartjuk a kapcsolatot.

E: Milyen a kapcsolatuk a parlamenti pártokkal vagy azok felsőoktatási műhelyeivel?

K. P. L.: Van kapcsolatunk, mégpedig a Parlament Oktatási Bizottságán keresztül. Az FDSZ állandó meghívottja az Oktatási Bizottság üléseinek, és szoktunk meghívást kapni azokra a vitákra is, amelyek a Parlamentben az oktatásról folynak, és érintik a felsőoktatást – természetesen a parlamenti vitákban csak hallgatóként veszünk részt. Ami az Oktatási Bizottságban végzett munkánkat illeti, ott lehetőségünk van megszólalni, s meg

kell, hogy mondjam, hogy amikor engedélyt kapok a Bizottság elnökétől a felszólalásra, akkor a kormánypártok és az ellenzék képviselői egyaránt odafigylenek. Amikor egymással vitáznak, sokszor nem hallgatják meg figyelmesen a másik oldalt, de ha a hallgatói önkormányzat képviselője vagy a mi érdekképviselőnk kap szót, akkor mind a két oldal odafigyel. S mi ezzel élünk is! Arra is lehetőségünk van, hogy a minket érintő parlamenti törvények, tehát a felsőoktatási törvény, a közoktatási törvény és a közalkalmazottak jogállásáról szóló törvény vitáiban folyamatosan részt vegyünk.

E: Milyen civil szervezetek, illetve érdekképviselői szervezetek vannak a HÖÖK mellett, amelyekkel azonos fórumon vesznek részt?

K. P. L.: A HÖÖK-kal természetesen szoros a kapcsolatunk, de együttműködünk a többi szakszervezettel is, elsősorban bérpolitikai kérdésekben. Ennek az Országos Érdekegyeztető Tanács a legfőbb fóruma. Számos civil szervezettel is van kapcsolatunk, melyek közül én egyet emelnék ki, s ez a Nagycsaládosok Országos Egyesülete. Velük szinte napi kapcsolatunk van, nagyon jól ismerjük egymást az elnök úrral, Szabó Endrével, s ez által, ha vitás kérdések merülnek fel, meg tudjuk beszélni. Sőt, miután együtt ülünk a Felsőoktatási Kerekasztalon, még előzetesen is tudunk egyeztetni.

E: Említette már korábban, hogy jó a kapcsolatuk a Tudományos Dolgozók Szakszervezetével is. A felsőoktatásban szinte elválaszthatatlan az oktató és kutató tevékenység egymástól, de a tudomány művelői csak részben tevékenykednek az egyetemek falai között. Miben nyilvánul meg az akadémiai dolgozókkal való együttműködés?

K. P. L.: Az egyetemeken dolgozó kutatók ugyan a FDSZ tagjai, de az akadémiai kutatóintézetekben és az ágazati kutatóintézetekben dolgozókkal nagyon szoros szakmai együttműködést kellett kialakítaniuk. Mivel sem az oktatásban, sem a kutatásban nincsenek kamarák, az egyéni érdekképviselő mellett a szakmai érdekképviselőt is nekünk kell ellátnunk. Mi tulajdonképpen örülünk annak, hogy ez a két szerep egybeesik, viszont ahhoz, hogy e feladatokat elássuk, nagyon fontos, hogy a Tudományos Dolgozók Szakszervezetével is folyamatosan kapcsolatban legyünk. Például egy tudományos projekt megvalósításában döntő, hogy a felsőoktatásban és kutatóintézetekben dolgozók együttműködjenek. Erre számos lehetőségünk lesz egyébként az „Európai Fejlesztési Program 2”-ben, amitől komoly anyagi támogatást várunk. Ez jelenleg a legfontosabb kutatási támogatás, ahol kikerülhetetlen, hogy az egyetemek, főiskolák és kutatóintézetek együttműködjenek.

E: Ezzel a kutatási programmal kapcsolatban is vannak a két szervezet között egyeztetések?

K. P. L.: Természetesen. Sőt, a Felsőoktatási Tudományos Tanácsban a pályázati programok megvitatását is együtt végezzük. Mindig jelen vannak a kutatási területek képviselői, szóval tudunk röviden konzultálni a különböző kérdésekben.

E: Hogyan jellemezné a kapcsolatukat a Rektori Konferenciával és a MAB-bal?

K. P. L.: A kapcsolatunk szakmai jellegű. Részt veszünk a Rektori Konferencia plenáris ülésén, ahol elmondhatjuk a véleményünket. A Rektori Konferencia és a MAB elnöke tagja a Felsőoktatási Kerekasztalnak, tehát ott is elég gyakran találkozunk. Ez egy nagyon fontos fórum, amelyen a miniszter úr elnököl, személyesen ő felügyeli az ott folyó munkát. A főbb kérdések előzetes megbeszélései ezen a tizenkét fős fórumon történnek.

A MAB szakmai munkájában nem veszünk részt, de a MAB is kikéri bizonyos kérdésekben a véleményünket, aminek mi nagy tisztelettel eleget teszünk.

E: Milyen kérdésben kérte ki a MAB utoljára az FDSZ véleményét?

K. P. L.: A legnagyobb probléma most a Bolognai folyamat kérdésköre. Ennek keretében az alapszakok, és most pedig a mesterszakok akkreditációjában alakult ki nagyon komoly együttműködés, elsősorban intézményi szinten. Mint köztudott, 2008-ban fog beindulni a mesterképzés. Az MA-szakok akkreditációját követően, mivel az MA-szakok merőben újak, nagyon sok feladat lesz az egyes intézményekben, amelyek végrehajtásában komoly együttműködés van.

E: Melyek a főbb szakmapolitikai kérdések, amelyekben az FDSZ rendszeresen állást foglal?

K. P. L.: Alapvető, hogy azokról a törvényekről, amelyek kapcsolódnak a felsőoktatási munkákhoz, kinyilvánítjuk a véleményünket. Ez elsősorban a felsőoktatási törvény, amelynek ezen a nyáron volt a módosítása, s ebben – még a műhelymunkákban is szakértői szinten – nagyon komolyan részt vettünk. A másik törvény, ami bennünket érint, a közalkalmazottakról szóló törvény, hiszen minden állami intézményben dolgozónk közalkalmazott. Ez egy nagyon fontos vívmányunk, amit szeretnénk megtartani, éppen ezért a közalkalmazotti jogállás vitáiban a Szociális és Munkaügyi Minisztériummal dolgozunk együtt.

E: Ha már a felsőoktatási reform jelentőségére utalt, talán maradjunk ennél a témánál. Melyek azok a változások, amelyeket pozitívnak tartanak, s melyek a főbb problémák, amelyek megoldásához az FDSZ-nek lennének javaslatái?

K. P. L.: A legfontosabb kérdés ebben a folyamatban: megtalálni a munkaerőpiac és a képzés közötti kapcsolatot. Ebben nagyon jó az együttműködés, ugyanakkor rengeteg gondunk is van. Tudniillik nincsenek 4–5 évre szóló, előremutató jelzések a munkaerőpiac vonatkozásában. Nem látjuk például tisztán, hogy az alapszakokon végzett hallgatóink, akik nem mennek tovább, hogyan tudnak majd elhelyezkedni. Jövőre fognak végezni az első alapképzéses hallgatóink, akik közül – a jelenlegi törvény szerint – 35% mehet majd tovább mesterszakra, vagyis 65% meg fog jelenni a munkaerőpiacon, de nem látjuk, hogy ott milyen a fogadókészség valójában. Ez egy új végzettségi fok, ami több, mint a főiskolai végzettség, de kevesebb, mint az egyetemi végzettség. Azt szeretnénk, s ehhez minden segítséget meg is adunk, hogy ne legyen sok munkanélküli fiatal, mert ez a legrosszabb dolgok egyike a világon. Éppen ezért azt javasoltuk a miniszter úrnak, hogy ezt a problémakört tűzze napirendre a Felsőoktatási Kerekasztal, a Felsőoktatási Érdekegyeztető Tanács és a Tudományos Tanács fórumain.

A másik probléma: a pedagógusképzés. A demográfiai apály már olyan mély, hogy pillanatnyilag annyi első éves hallgatónk van a felsőoktatásban, mint amennyi első éves elemista. Ez egy szörnyű szám, ami azt jelenti, hogy nagyon komolyan oda kell figyelni, hogy hogyan tudjuk ezt a demográfiai apályt áthidalni, és itt a pedagógusképzés erősen érintett. A probléma az, hogy a közoktatásban az egy tanárra jutó tanulók száma ma már kisebb, mint a felsőoktatásban. Ezzel valamit tenni kell!

A harmadik terület, amelyet feltétlenül ki kell emelni: a felnőttképzésben való részvétel. Az élethosszig tartó tanulás kérdése egy nemzetközi projekt, melyet az Európai Unió kiemelten támogat. A célja nagyon világos: jobban lehet mobilizálni a munkahelyeket az-

által, hogy több végzettsége van valakinek. Ebben a kérdésben szeretnénk a jövőben még nagyobb szerepet vállalni. Azt már elértük a felsőoktatási törvény módosításával, hogy az egyetemi és főiskolai karok akkreditáció nélkül részt vehetnek a felnőttképzésben. Tehát: a felsőoktatási intézményeknél, ha a megfelelő egyetemi szakot már akkreditálták, akkor az ahhoz kapcsolódó továbbképzés is, és felnőttképzés is akkreditált. Ez egy óriási vívmány! A probléma csak az, hogy az intézményeink ótzkodnak ettől az ún. „nem-katedrális” képzési formától. Az egyetemek hagyományosan a „katedrális” képzésben vesznek részt, ezek a felnőttképzési kurzusok azonban „nem-katedrális” jellegűek, mert kis létszámúak, és elsősorban szemináriumi formában zajlanak. Itt komoly gondjaink vannak.

E: Mi van ennek a hátterében: infrastrukturális probléma, az oktatók hozzáállásán kellene változtatni, vagy arról van szó, hogy az oktatóknak új tanítási módszereket kellene megtanulniuk és alkalmazniuk, s ehhez kellene hathatósabb szakmai segítség?

K. P. L.: Én úgy látom, hogy nem infrastrukturális problémáról van szó: hely van, le lehet ültetni az embereket, akár este is vagy hétféteken. A szemléletmódban van az alapvető probléma. Az oktatóink a fehérköpenyes-katedrális képzéshez vannak „hozzászokva”, ezt ismerik. A felnőttképzésnek azonban nem ez az igénye. A felnőttképzésben kis csoportokkal kell bizonyos feladatokat megoldani. Lehet, hogy ezek a feladatok nem olyan színvonalúak, mint az egyetemi képzés, de ennek a jelentőségét attól még nem lehet elvitatni. Nem beszélve arról, hogy a hallgatói létszám emelkedése meg fog állni. Már most is tapasztalható, hogy a jelentkezési létszám emelkedése megállt, vagyis több lábon kell állnia az intézményeknek, s az egyik láb lehetne a felnőttképzés. Nekem ez szent meggyőződésem, és mint faltörő kos megyek előre ennek érdekében – mindent el fogok követni, hogy meghonosodjanak ezek a felnőttképzési kurzusok a felsőoktatási intézményekben.

E: Egy másik manapság előtérbe kerülő téma a felsőoktatás színvonalának megőrzése, illetve javítása. Minőségi felsőoktatás elképzelhetetlen anélkül, hogy az oktatók között egyfajta versenyhelyzet alakuljon ki. A szakszervezet azonban a kiváló és a kevésbé kiváló oktatóknak egyforma védelmet nyújt. Hogyan lehet feloldani ezt az ellentmondást?

K. P. L.: Ez egy nehéz kérdés... ugyanis általánosságban az a helyzet, hogy ha az egyetemen vagy főiskolán elért valaki egy pozíciót, akkor neki azért már egyszer bizonyítania kellett. Tehát: kandidátusi vagy PhD-értekezést kellett írnia, hazai és külföldi szakcikket kellett publikálnia, konferencia-előadásokat kellett tartania, amit a tanszékvezetés nagyon komolyan számon kért. Vagyis: egy bizonyos szintet el kellett érni ahhoz, hogy valaki előrelépjen. Viszont, ha ezt a bizonyos szintet elérte, tehát bizonyította, hogy alkalmas arra, hogy oktató legyen, utána igen nehéz azt állítani róla, hogy rosszul oktat. Éppen ezért a legfontosabb feladat a fiatalok kiválasztása. Amire a jövőben nagyon oda kell figyelniünk, hogy a doktori képzésekből csak a legkiválóbb hallgatók kerüljenek be: szerezzék meg a megfelelő gyakorlati tapasztalatot itthon vagy külföldön, azután jöjjenek vissza, és vegyenek részt az oktatásban. Ha valaki elért egy docensi szintet, majd kitalálják róla, hogy rossz oktató, azt nagyon nehéz kezelni. Persze extrém esetek mindig vannak, de általában azt gondolom, hogy a legfontosabb, hogy a mércék, amelyeket felállítanak, valódi mércék legyenek. Ebben partnerek vagyunk.

E: Azért vannak a felsőoktatásban ezzel kapcsolatban akut problémák. Még az egyetemen sem kizárt, de a főiskolákon sokkal gyakoribb, hogy valaki már elért egy docensi rangot anélkül, hogy PhD-fokozatot szerzett volna...

K. P. L.: Ennek a világnak vége! Az új felsőoktatási törvény nagyon szigorú feltételeket szab az előrelépéshez. Még a főiskolákon sem lehet PhD nélkül docensi besorolást kapni. De most még van egy átmeneti időszak. Képzelnék el, hogy van egy 50 éves kollegánk, aki abba a kategóriába tartozik, amit Ön mondott: főiskolai docens, de nincs fokozata. Az ilyen oktatókat nem lehet az utcára tenni egyik napról a másikra, ezért ezen oktatók egy részét ún. „mestertanári” fokozatba tették. Ez egy új beosztás az egyetemeken és főiskolákon, és azok a kollégák kerülnek ebbe a beosztásba, akiknek nincs tudományos fokozatuk, de nem bocsátják el, hanem átminősítik őket. Viszont kritérium az, hogy magasabb óraszámot kell teljesíteniük.

E: Ez a rendszer már működik?

K. P. L.: Az új rendszer 2007 szeptemberétől működik. Ez egy nővum, amihez partnerek voltunk. Amikor a Felsőoktatási Tanácsban ezt az elnökség javasolta, azért tette, hogy ne kerüljenek ezek az 50 éves emberek az utcára (hiszen közöttük számosan vannak, akik nagyon jó oktatók), hanem legyen egy kifutási idejük, s ez a mestertanárság erre vonatkozik. Többet kell tanítaniuk, de nincs velük szemben egy olyan elvárás, hogy 50 éves korukban csináljanak PhD-t.

E: Vagyis a mestertanári státusban megmaradhatnak akár nyugdíjig?

K. P. L.: Itt különbség van a korosztályok között: 40 és 50 év között van egy olyan elvárás, hogy szerezzenek fokozatot, 50 év felett pedig azt nézik, hogy milyen oktató. Akik egyik feltételnek sem felelnek meg, azoktól természetesen meg kell válni.

E: Ha csoportos leépítésre kerülne sor, és a szociális és kiválósági szempontok valamelyikéből mindenképpen engednie kellene, akkor melyiket választaná?

K. P. L.: Elsősorban arra törekszünk, hogy csoportos leépítésekre ne kerüljön sor, szeretnénk megelőzni ezeket, amennyire csak lehet. Azért ez eddig sikerült: nagy volumenű elbocsátásokra nem került sor a felsőoktatásban, s remélem, nem is fog erre sor kerülni. Ahol azonban ilyen dolog felmerül, ott egyéni mérlegelés van. Számunkra a női oktatók védelme alapvető, főleg a családosoknál. A gyermekkel rendelkező oktatók egy kiemelten védett csoportot alkotnak, ahol nagyon keményen fellépünk. Az a tapasztalat ugyanis, hogy a férfiak könnyebben találnak maguknak új munkahelyet, különösen a középkorú hölgyekhez képest. Természetesen azoknak a védelmében, akik alkalmatlanok, nem tudunk mit tenni, de az alkalmas családos hölgyek előnyben részesülnek a férfiakkal szemben.

E: Melyik volt a legkiélezettebb helyzet az elmúlt időszakban, amikor nagyon keményen fel kellett lépniük?

K. P. L.: Volt néhány kiélezett helyzet. Elsősorban a béremeléshez kapcsolódóan. 2007 februárjában egy országos közalkalmazotti sztrájkbizottságot kellett létrehozni, amiben az FDSZ is részt vett. A kiváltó ok az volt, hogy 10%-os infláció mellett nulla volt a béremelési ajánlat, amit elfogadhatatlannak tartottunk. Ez egy nagyon forró helyzet volt. Idén volt még egy hasonlóan forró helyzet, amikor felmerült a felsőoktatási törvény módosítása kapcsán a privatizáció kérdése, vagyis, hogy az állami intézményeket az államháztartási törvény alapján privatizálják, ami által az oktatók és a kutatók és az egyéb alkalmazottak is kikerültek volna a közalkalmazotti körből... egy szabad adás-vételi helyzet alakult volna ki.

Idén ez a két forró helyzetünk volt, de mind a két esetben sikerült kompromisszumot kötni, amiben nagyon komoly segítséget kaptunk személy szerint a miniszter úrtól, aki fo-

gadott minket. Ha ez az állami privatizáció bekövetkezett volna törvényi szinten, akkor arra is készen álltunk, hogy nem indítjuk el a 2007-es őszi félévet...

E: Már az előbb is felmerült bennem, amikor a sztrájbizottság megalakításáról beszélt, hogy vajon milyen eszközök állnak a rendelkezésükre, hogyan tudnak nyomást gyakorolni? A felsőoktatásban nem tűnik olyan fenyegetőnek, ha sztrájkot emlegetnek, mint mondjuk a vasutasoknál.

K. P. L.: Ez így van, hogy most a legutóbbi aktuális példáról beszéljek: 600 mozdonyvezető meg tud bénítani egy egész országot. Ha egy tanár bejelenti, hogy nem tart órát, akkor a hallgatók legfeljebb boldogok lesznek. Tehát nincs erről szó. Nekünk mások az eszközeink, elsősorban tárgyalunk, és próbálunk meggyőző érveket mondani. Úgy gondolom, hogy az 56 ezer felsőoktatási dolgozó, beleszámolva az orvosokat és agrárosokat is, azért ma a magyar elitet képviseli. A kormány is elgondolkodik azon, hogy érdemes-e szembe menni a magyar elit elképzeléseivel. Éppen ezért azt gondoljuk, hogy a legfőbb feladatunk: tárgyalni, tárgyalni és megint tárgyalni... Természetesen az is fontos, hogy együttműködjünk a hallgatóinkkal, és a hallgatóink ebben partnerek.

E: Elképzelhető, hogy együttes akciót szervezzenek a hallgatókkal...

K. P. L.: Igen, volt erről már szó... amikor a közalkalmazotti státus megszüntetése napirendre került, nagyon kemény lépéseket terveztünk. Azt mondtuk, hogy ha ki kell menni az utcára, akkor ezt választjuk, s ugyan mi kevesen vagyunk, de ha csatlakozik hozzánk 200 ezer hallgató, akkor már sokkal többen leszünk...

E: Végezetül szeretném, ha megosztaná velünk, hogy milyen célokat szeretne megvalósítani az FDSZ a következő pár évben?

K. P. L.: Alapvető érdekünk, hogy a felsőoktatás színvonala ne romoljon, tehát megfeleljünk azoknak az elvárásoknak, amelyek az Európai Unió tagországunkból adódnak. Ez az első cél. A második célunk az, hogy megteremtjük a kapcsolatot a munkaerőpiaccal, hogy nagyon kevés, ha lehet 0%-ban kifejezhető egyetemet és főiskolát végzett fiatal munkanélküli legyen. A harmadik célunk pedig, hogy az oktatóink, kutatóink és az alkalmazottak számára teremtsünk egy olyan életszínvonalat, amely nyugodt feltételeket biztosít a minőségi munkavégzéshez. E három célt különválasztani nem lehet, csak együtt valósítható meg. Ennek érdekében szeretnénk tevékenykedni a következő időszakban.

Az interjúkat Bíró Zsuzsanna Hanna készítette